

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA LUBELSKIEGO

Lublin, dnia 1 kwietnia 2021 r.

Poz. 1530

UCHWAŁA NR XX/152/2021 RADY GMINY MILANÓW

z dnia 26 marca 2021 r.

w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Milanów na lata 2021 - 2024

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2020 r. poz. 713 z późn. zm.) w związku z art. 87 ust. 1, 3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2020 r. poz. 282 z późn. zm.) po uzyskaniu pozytywnej opinii Lubelskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków - Rada Gminy Milanów uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Milanów na lata 2021 – 2024 stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Milanów.

§ 4. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia i podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Lubelskiego.

Przewodniczący Rady Gminy

Jerzy Melnik

Załącznik do Uchwały Nr ~~XX~~152/2021

Rady Gminy Milanów z dnia 26. marca 2021

**GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD
ZABYTKAMI
GMINY MILANÓW
NA LATA 2021 - 2024**

Milanów grudzień 2020 r.

Spis treści

1. Wstęp.....	3
2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami	4
3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce.....	5
4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	14
4.1 Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.	14
4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu.....	19
5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego.....	29
5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych gminy).....	29
a) dokumenty o charakterze programowym i strategicznym	29
b) opracowania wyznaczające kierunki polityki przestrzennej gminy.....	32
5.2. Charakterystyka zasobów oraz analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy.....	35
5.2.1. Krajobraz kulturowy, układy urbanistyczne i ruralistyczne.....	35
5.2.2. Pałace i dwory	36
5.2.3. Budownictwo sakralne	36
5.2.4. Obiekty użyteczności publicznej.....	37
5.2.5. Zabytki techniki.....	37
5.2.6. Zabytki ruchome	37
5.2.7. Cmentarze.....	38
5.2.8. Zabytki archeologiczne	38
5.2.9. Dziedzictwo niematerialne	39
5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony.....	40
5.4. Gminna ewidencja zabytków	43
5.5. Zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy	44
6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza szans i zagrożeń. Mocne i słabe strony	47
7. Założenia programowe	52
7.1. Priorytety, kierunki działań i zadania programu opieki	52
8. Instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami.....	59
9. Zasady oceny realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami	61
10. Źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami	63
11. Realizacja i finansowanie przez gminę zadań z zakresu ochrony zabytków	64
12. Aneksy.....	67

WSTĘP

Dziedzictwo kulturowe to jeden z najważniejszych czynników kształtujących życie społeczeństw. Przyczynia się do przyjaznej percepcji bliskiego nam otoczenia, w istotny sposób wpływa na rozwój jednostki oraz obszarów. Na krajobraz kulturowy składają się obiekty przyrodnicze przekształcone na potrzeby człowieka, obiekty i zespoły budowli, krajobraz miejski i wiejski, wytwory materialne człowieka oraz wartości niematerialne np. tradycja, wierzenia, zwyczaje. Wszystkie te elementy współtworzą charakter miejsca i budują tożsamość mieszkańców.

Dbanie o krajobraz kulturowy należy m.in. do zadań i obowiązków władz i samorządów gminnych. Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami zobowiązuje gminy do opieki nad zabytkami przeszłości, nakładając obowiązek opracowania gminnych ewidencji zabytków i programów opieki nad zabytkami oraz uwzględnienia ochrony zabytków w planach zagospodarowania przestrzennego. Zadaniem samorządów jest także zapewnienie zrównoważonego rozwoju i ładu przestrzennego oraz powiązanie ochrony zabytków z ochroną środowiska naturalnego. Główną płaszczyzną działań Gminy Milanów w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego powinno być upowszechnianie wiedzy na temat lokalnej spuścizny kulturowej oraz uświadamianie mieszkańcom gminy roli dziedzictwa kulturowego i konieczności jego czynnej ochrony.

Przedmiotem opracowania: „Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Milanów na lata 2021 - 2024” jest dziedzictwo kulturowe w granicach administracyjnych gminy Milanów, celem zaś określenie zasadniczych kierunków działań i zadań związanych z inicjowaniem, wspieraniem lub koordynowaniem prac na rzecz ochrony i opieki nad zabytkami znajdującymi się w granicach gminy.

Program opracowano w oparciu o wytyczne zawarte w poradniku metodycznym przygotowanym przez Narodowy Instytut Dziedzictwa w Warszawie.

„Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Milanów na lata 2021 – 2024” jest dokumentem uzupełniającym w stosunku do innych aktów planowania w gminie, takich jak miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego czy studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego.

2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Podstawę prawną obowiązku wykonania gminnego programu opieki nad zabytkami stanowi art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2020 r. poz. 282 z późn. zm), który stanowi:

1. Zarząd województwa, powiatu lub wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza na okres 4 lat odpowiednio wojewódzki, powiatowy lub gminny program opieki nad zabytkami.
3. Wojewódzki, powiatowy i gminny program opieki nad zabytkami przyjmuje odpowiednio sejmik województwa, rada powiatu i rada gminy, po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.
4. Programy, o których mowa w ust. 3, są ogłaszane w wojewódzkim dzienniku urzędowym.
5. Z realizacji programów zarząd województwa, powiatu i wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza, co 2 lata, sprawozdanie, które przedstawia się odpowiednio sejmikowi województwa, radzie powiatu lub radzie gminy.

Celem gminnego programu opieki nad zabytkami zgodnie z art. 87 ust.2 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami jest:

- 1) włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- 2) uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- 3) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania; zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- 5) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- 6) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- 7) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

3. UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE

Ochrona zabytków stanowiących dziedzictwo kulturowe należy do zadań państwa. Wymóg podejmowania przez władzę publiczną działań mających na celu strzeżenie dziedzictwa narodowego wynika z art. 5 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. z 2009 r., poz. 946). Zgodnie z art. 6 ust.1 ustawy zasadniczej „Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju”. Wolność korzystania z dóbr kultury zapewnia ponadto każdemu obywatelowi art.73 Konstytucji.

- **Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami** (Dz. U. z 2020 r. poz. 282 z późn. zm)

Głównym aktem prawnym, regulującym zasady ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce jest *Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*. Program opieki nad zabytkami uwzględnia w szczególności następujące przepisy cyt. wyżej ustawy: art. 3, 4, 6, 7, 16 ust. 1, art.17, 18, 19, 20, 21, 22, 89.

Art. 3 ustawy definiuje użyte w ustawie następujące określenia: zabytek, zabytek nieruchomy, zabytek ruchomy, zabytek archeologiczny, instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami, prace konserwatorskie, prace restauratorskie, roboty budowlane, badania konserwatorskie, badania architektoniczne, badania archeologiczne, historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny, historyczny zespół budowlany, krajobraz kulturowy, otoczenie.

Art. 4 ustawy wyjaśnia, że ochrona zabytków polega, w szczególności, na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

- 1) zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- 2) zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- 3) udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- 4) przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- 5) kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- 6) uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Art. 6 ustawy wymienia zabytki podlegające ochronie i opiece:

1) zabytki nieruchome będące, w szczególności:

- a) krajobrazami kulturowymi,
- b) układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
- c) dziełami architektury i budownictwa,
- d) dziełami budownictwa obronnego,
- e) obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
- f) cmentarzami,
- g) parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
- h) miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.

2) zabytki ruchome będące, w szczególności:

- a) dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
- b) kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
- c) numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, z zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
- d) wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
- e) materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach,
- f) instrumentami muzycznymi,
- g) wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
- h) przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji,

3) zabytki archeologiczne będące, w szczególności:

- a) pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
- b) cmentarzyskami,
- c) kurhanami,
- d) relikdami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

2. Ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

Art.7 określa formy ochrony, którymi są:

- 1) wpis do rejestru zabytków;
- 1a) wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa;
- 2) uznanie za pomnik historii;
- 3) utworzenie parku kulturowego;
- 4) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Art.16 formułuje cele tworzenia parku kulturowego:

Rada gminy, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, na podstawie uchwały, może utworzyć park kulturowy w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej /ust.1/.

Art. 17 zawiera zakazy i ograniczenia, które mogą być ustanowione na terenie parku kulturowego lub jego części.

Art.18 wskazuje, że ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się przy sporządzaniu i aktualizacji m. in. strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, strategii rozwoju ponadlokalnego, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

W strategiach, analizach, planach i studiach, w szczególności: 1) uwzględnia się krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami; 2) określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków; zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu; 3) ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami /ust.2/.

Art.19 zawiera katalog zabytków, których ochrona powinna być uwzględniona w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, decyzjach lokalizacyjnych, uchwałach dotyczących obiektów małej architektury, tablic i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń.

W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się, w szczególności ochronę: 1) zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru i ich otoczenia; 2) innych zabytków nieruchomości, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków; 3) parków kulturowych/ust.1/. W studium i planie, ustala się, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków /ust.3/.

Art.20 reguluje uzgodnienia konserwatorskie w odniesieniu do projektów i zmian planu zagospodarowania przestrzennego województwa oraz miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.

Art.21 stanowi, że ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy.

Art.22 określa formę i treść ewidencji zabytków:

1. Generalny Konserwator Zabytków prowadzi krajową ewidencję zabytków w formie zbioru kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się w wojewódzkich ewidencjach zabytków.
2. Wojewódzki konserwator zabytków prowadzi wojewódzką ewidencję zabytków w formie kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się na terenie województwa.
3. Włączenie karty ewidencyjnej zabytku ruchomego niewpisanego do rejestru do wojewódzkiej ewidencji zabytków może nastąpić za zgodą właściciela tego zabytku.
4. Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomości z terenu gminy.
5. W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:
 - 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
 - 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;
 - 3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Art.89 określa organy ochrony zabytków.

Organami ochrony zabytków są:

- 1) minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków;
- 2) wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje wojewódzki konserwator zabytków.

- **Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym** (Dz. U. z 2020 r. poz. 713)

Obowiązujące uregulowania prawne związane z ochroną zabytków i opieką nad zabytkami, dotyczące działalności samorządów zawarte są w ustawie z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym. Wykonywanie zadań w zakresie kultury i ochrony zabytków jest ustawowym zadaniem samorządów. W art. 7 ust.1 pkt 9 w/w ustawy zostały określone zadania własne gminy, które m.in. obejmują sprawy kultury, w tym ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Ochrona zabytków może także wiązać się z innymi zadaniami gminy, dotyczącymi m.in.: ładu przestrzennego, gospodarki nieruchomościami, ochrony środowiska i przyrody, gospodarki wodnej, gminnych dróg, ulic, mostów, placów, kultury, zieleni gminnej i zadrzewień, cmentarzy gminnych, utrzymania gminnych obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz obiektów administracyjnych oraz promocji gminy.

- **Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym** (Dz. U z 2020 r. poz. 293 z późn. zm.)

Zasady kształtowania polityki przestrzennej przez jednostki samorządu terytorialnego i organy administracji rządowej oraz zakres i sposoby postępowania w sprawach przeznaczania terenów na określone cele oraz ustalania zasad ich zagospodarowania i zabudowy określa Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. Ustawa jest najważniejszym aktem prawnym regulującym kwestie związane z planowaniem przestrzennym.

Kwestie ochrony zabytków zawarte zostały w art.1.ust 2 pkt 4 ustawy, stanowiącym że w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym uwzględnia się wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej, w art. 15 ust. 2 pkt 4 ustawy, zgodnie z którym w planie miejscowym określa się obowiązkowo zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazów kulturowych, oraz dóbr kultury współczesnej oraz w art. 17 pkt 6 lit b, który zobowiązuje Wójta, burmistrza albo prezydenta

miasta, po podjęciu przez radę gminy uchwały o przystąpieniu do sporządzania planu miejscowego, do występowania o opinie o projekcie planu do właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu.

Uregulowania prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami znajdują się ponadto w poniższych ustawach.

- **Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane** (Dz. U. z 2020 r. poz. 1333)

Ustawa normuje działalność obejmującą sprawy projektowania, budowy, utrzymania i rozbiórki obiektów budowlanych oraz określa zasady działania organów administracji publicznej w tych dziedzinach. Zasady postępowania poprzedzające rozpoczęcie robót budowlanych w odniesieniu do obiektów zabytkowych zostały określone w art. 39, który stanowi że:

1. Prowadzenie robót budowlanych przy obiekcie budowlanym wpisanym do rejestru zabytków lub na obszarze wpisanym do rejestru zabytków wymaga, przed wydaniem decyzji o pozwoleniu na budowę, uzyskania pozwolenia na prowadzenie tych robót, wydanego przez właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków,
2. Pozwolenie na rozbiórkę obiektu budowlanego wpisanego do rejestru zabytków może być wydane po uzyskaniu decyzji Generalnego Konserwatora Zabytków działającego w imieniu ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego o skreśleniu tego obiektu z rejestru zabytków,
3. W stosunku do obiektów budowlanych oraz obszarów niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje organ administracji architektoniczno - budowlanej w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

- **Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami** (Dz. U. z 2020 r. poz. 1990)

Ustawa w art. 6 zawiera katalog celów publicznych w zakresie gospodarowania nieruchomościami, w którym znajdują się m.in. opieka nad nieruchomościami stanowiącymi zabytki w rozumieniu przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz ochrona Pomników Zagłady w rozumieniu przepisów o ochronie terenów byłych hitlerowskich obozów zagłady oraz miejsc i pomników upamiętniających ofiary terroru komunistycznego. W ustawie określono m.in. zasady gospodarowania nieruchomościami stanowiącymi własność Skarbu

Państwa oraz własność jednostek samorządu terytorialnego oraz zasady podziału i scalania nieruchomości.

Art.13 ustawy wprowadza wymóg uzyskania pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków na sprzedaż, zamianę, darowiznę lub oddanie w użytkowanie wieczyste nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków, stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, a także wnoszenie tych nieruchomości jako wkładów niepieniężnych (aportów) do spółek oraz na sprzedaż, zamianę, darowiznę lub dzierżawę nieruchomości stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, będących cmentarzami ujętymi w wojewódzkiej ewidencji zabytków, a także wnoszenie tych nieruchomości jako wkładów niepieniężnych (aportów) do spółek.

Art.96 ust 1 ustawy stanowi, że podział nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków wymaga uzyskania pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków.

- **Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody** (Dz. U. 2020 poz. 55)

Ustawa określa cele, zasady i formy ochrony przyrody żywej i nieożywionej oraz krajobrazu. Zgodnie z art. 83a ust. 1 ustawy zezwolenie na usunięcie drzewa lub krzewu z terenu nieruchomości wydaje wójt, burmistrz albo prezydent miasta, a w przypadku gdy zezwolenie dotyczy usunięcia drzewa lub krzewu z terenu nieruchomości lub jej części wpisanej do rejestru zabytków – wojewódzki konserwator zabytków. Art. 83d ust. 1 ustawy określa elementy formalne zezwolenia.

- **Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej** (Dz. U. 2020 r. poz. 194)

Ustawa definiuje działalność kulturalną, która w rozumieniu ustawy polega na tworzeniu, upowszechnianiu i ochronie kultury. Zgodnie z art. 2 ustawy Państwo sprawuje mecenat nad działalnością kulturalną polegający na wspieraniu i promocji twórczości, edukacji i oświaty kulturalnej, działań i inicjatyw kulturalnych, a także opieki nad zabytkami i ochrony dziedzictwa narodowego w Rzeczypospolitej Polskiej i za granicą.

- **Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie** (Dz. U. 2020 r. poz. 1057)

Zgodnie z ustawą, działalnością pożytku publicznego jest działalność społecznie użyteczna, prowadzona przez organizacje pozarządowe w sferze zadań publicznych, która obejmuje m.in. zadania w zakresie kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego.

Zasady ochrony zabytków znajdujących się w muzeach i w bibliotekach zostały określone w następujących ustawach: **Ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach** (Dz.U.2020 r. poz. 902), **Ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach** (Dz. U. 2019, poz. 1479).

Ochronę materiałów archiwalnych regulują przepisy **Ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach** (tekst jednolity Dz.U. z 2020 r. poz. 164).

Do aktów wykonawczych dotyczących ochrony i opieki nad zabytkami należą także:

- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (Dz. U. 2018, poz. 1609),
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 września 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz.U.2019 poz. 1886),
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 28 kwietnia 2017 r. w sprawie Listy Skarbów Dziedzictwa (Dz. U. 2017 poz. 928),
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 16 sierpnia 2017 r. w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. U. 2017, poz. 1674),
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 stycznia 2014 r. w sprawie dotacji na badania archeologiczne (Dz. U. 2014 poz. 110),
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 18 kwietnia 2011 r. w sprawie wywozu zabytków za granicę (Dz. U. 2011 nr 89 poz. 510),
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. 2004. Nr 212 poz. 2153),

- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczonego na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (Dz. U. 2004 nr 30 poz. 259),
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 12 maja 2004 r. w sprawie odznaki "Za opiekę nad zabytkami" (Dz.U. 2006 Nr 124 poz. 1304 ze zm.).

4. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Milanów zgodny jest z założeniami polityki państwa w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami. Założenia Programu zbieżne są z dokumentami (strategie, studia i programy) opracowanymi na poziomie ogólnokrajowym, regionalnym (wojewódzkim) oraz lokalnym (powiatowym), które odnoszą się do problematyki ochrony i popularyzacji dziedzictwa kulturowego.

- ***Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019 - 2022***

Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019 - 2022 przyjęty został Uchwałą Nr 82 Rady Ministrów z dnia 13 sierpnia 2019 r. Program jest głównym dokumentem strategicznym państwa związanym z ochroną dziedzictwa kulturowego, określającym cele administracji rządowej oraz podległych jej służb i instytucji w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, a także wskazującym środki służące do realizacji wyznaczonych celów.

Celem głównym krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019 - 2022 jest *stworzenie warunków dla zapewnienia efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami*. Cel główny realizowany będzie przez trzy cele szczegółowe:

1. Optymalizacja systemu ochrony dziedzictwa kulturowego.
2. Wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami.
3. Budowanie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego.

W/w cele podzielono na kierunki, działania i zadania.

Cel szczegółowy 1: Optymalizacja systemu ochrony dziedzictwa kulturowego.

Kierunek działań 1.1: Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie lokalnym. Zadania:

- Szkolenia dla jednostek samorządu terytorialnego w zakresie zarządzania dziedzictwem kulturowym, w tym pracowników merytorycznych, z uwzględnieniem zagadnień z zakresu planowania przestrzennego i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami.
- Budowanie zasobu wiedzy o ochronie dziedzictwa kulturowego na poziomie lokalnym, regionalnym i centralnym.

- Merytoryczne wsparcie procesu planowania i rewitalizacji w gminach.
- Konkurs Generalnego Konserwatora Zabytków nagradzający gminy za modelowe wdrażanie programów opieki nad zabytkami.

Kierunek działań 1.2: Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie centralnym. Zadania:

- Wspieranie rozwijania kompetencji zawodowych przez pracowników służb konserwatorskich.
- Ewaluacja stosowanych standardów i metod konserwatorskich.
- Wsparcie działań dokumentacyjnych zasobu zabytkowego.
- Powołanie Centrum Architektury Drewnianej.

Cel szczegółowy 2: Wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami.

Kierunek działań 2.1: Merytoryczne wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami.

Zadanie:

- Upowszechnianie standardów i metod konserwatorskich dla wybranych zasobów zabytkowych (wybór zasobów, wypracowanie zaleceń dla opiekunów zasobu zabytkowego dotyczących metod konserwacji, adaptacji, dokumentacji i badań, upowszechnianie przez bazę wiedzy).

Kierunek działań 2.2: Podnoszenie bezpieczeństwa zasobu zabytkowego. Zadanie:

- Podniesienie bezpieczeństwa zabytków ruchomych przez sprzyjanie intensyfikacji współpracy z opiekunami zabytków przez właściwe służby i instytucje.

Cel szczegółowy 3: Budowanie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego.

Kierunek działań 3.1: Upowszechnianie wiedzy na temat dziedzictwa kulturowego i jego wartości. Zadania:

- Kampania społeczno - edukacyjna w mediach, z uwzględnieniem aspektu profilaktyki w dziedzinie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami i dostępności do zabytków dla osób z niepełnosprawnościami.
- Tworzenie narzędzi edukacyjnych dla szkół i instytucji kultury, z uwzględnieniem aspektu profilaktyki w dziedzinie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Kierunek działań 3.2: Tworzenie warunków dla sprawowania społecznej opieki nad zabytkami.

Zadanie:

- Program dotacyjny dla organizacji pozarządowych w zakresie popularyzowania i upowszechniania wiedzy o dziedzictwie kulturowym, budowania świadomości lokalnej, a także włączania społeczeństwa w opiekę nad zasobem dziedzictwa kulturowego.

- ***Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2013 oraz Uzupelnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2020.***

Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2013 jest dokumentem tworzącym ramy dla nowoczesnego mecenatu państwa w sferze kultury, dla polityki kulturalnej państwa, funkcjonującej w warunkach rynkowych.

Wyznaczoną w strategii misją jest *zrównoważony rozwój kultury jako najwyższej wartości przenoszonej ponad pokoleniami, określającej całokształt historycznego i cywilizacyjnego dorobku Polski, wartości warunkującej tożsamość narodową i zapewniającej ciągłość tradycji i rozwój regionów.*

Celem strategicznym jest *zrównoważenie rozwoju kultury w regionach*, zaś jednym z celów częściowych *zachowanie dziedzictwa kulturowego i aktywna ochrona zabytków.*

Narodowy Program Kultury „Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Kulturowego na lata 2004-2013” obejmuje dwa priorytety:

1. Aktywne zarządzanie zasobem stanowiącym materialne dziedzictwo kulturowe.
2. Edukacja i administracja na rzecz ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego.

W ramach pierwszego priorytetu przewidziano realizację następujących działań:

- Budowa nowoczesnych rozwiązań organizacyjno - finansowych w sferze ochrony zabytków.
- Kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele kulturalne, turystyczne, edukacyjne, rekreacyjne i inne cele społeczne.
- Zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych.

Drugi priorytet zakłada następujące działania:

- Rozwój zasobów ludzkich oraz podnoszenie świadomości społecznej w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego.
- Ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego przed nielegalnym wwozem, wywozem i przewozem przez granice.

Powyższe działania mają na celu materialną poprawę stanu zabytków, ich adaptację i rewitalizację oraz zwiększenie dostępności do nich mieszkańców, turystów i inwestorów. Realizacja działań pozwoli na zwiększenie atrakcyjności regionów, a także wykorzystanie przez nie potencjału związanego z posiadanym dziedzictwem kulturowym.

W *Uzupelnieniu Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2020* wskazano na cel strategiczny/nadrzędny: *zrównoważenie rozwoju kultury w regionach*, którego jednym z celów częściowych/uzupełniających jest *zachowanie dziedzictwa kulturowego i aktywna*

ochrona zabytków. Przytoczono kierunki działań z zakresu kultury przyjęte we wstępnym projekcie Narodowego Programu Rozwoju na lata 2007 - 2013 oraz propozycje Ministra Kultury sposobu ich realizacji. Problematykę dziedzictwa kulturowego podejmują dwa kierunki działań: ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego oraz rewitalizacja zdegradowanych obszarów zurbanizowanych.

W celu realizacji w/w działań zawartych we wstępnym projekcie Narodowego Projektu Rozwoju na lata 2007-2013 wprowadzono 11 Programów Operacyjnych. Jednym z nich jest program operacyjny „Dziedzictwo kulturowe”. Program realizowany jest w ramach dwóch priorytetów: rewaloryzacja zabytków nieruchomych i ruchomych oraz rozwój kolekcji muzealnych. Podstawowym celem pierwszego priorytetu jest poprawa stanu zachowania zabytków, zwiększenie narodowego zasobu dziedzictwa kulturowego, kompleksowa rewaloryzacja zabytków, zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki, poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w zakresie ochrony zabytków i ich dokumentacji, zabezpieczenie zabytków, muzealiów i archiwaliów przed skutkami klęsk żywiołowych, kradzieżami i nielegalnym wywozem za granicę.

- **Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020**

Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020 przyjęta została Uchwałą Rady Ministrów Nr 61 z dnia 26 marca 2013 r. Strategia jest jedną z dziewięciu Strategii rozwoju, przyczyniających się do realizacji celów określonych w długookresowej i średniookresowej strategii rozwoju kraju.

Celem głównym strategii jest *wzmocnienie udziału kapitału społecznego w rozwoju społeczno - gospodarczym Polski*, w ramach którego sformułowano cztery cele szczegółowe. Problematyki ochrony zabytków i opieki nad zabytkami dotyczy czwarty z celów szczegółowych: „Rozwój i efektywne wykorzystanie potencjału kulturowego i kreatywnego”. Do realizacji celu wyznaczono dwa priorytety:

- Wzmocnienie roli kultury w budowaniu spójności społecznej.
- Wzmocnienie znaczenia kultury w rozwoju społeczno - gospodarczym.

Pierwszy priorytet obejmuje następujące kierunki działań:

- Tworzenie warunków wzmacniania tożsamości i uczestnictwa w kulturze na poziomie lokalnym, regionalnym i krajowym.
- Ochrona dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego oraz krajobrazu.
- Digitalizacja, cyfrowa rekonstrukcja i udostępnianie dóbr kultury.

W opisie planowanych działań związanych z realizacją priorytetu podkreślono, że zadaniem państwa jest, na wszystkich poziomach funkcjonowania wspólnoty (lokalnym, regionalnym, narodowym), tworzenie warunków sprzyjających budowaniu tożsamości. W realizacji tego zadania kluczową rolę odgrywają działania służące m. in. zachowaniu i popularyzacji dziedzictwa niematerialnego. Poznawanie wspólnego dziedzictwa kulturowego jest jednym z czynników niezbędnych do wzmacnianiu kapitału społecznego. Zauważono także, że budowa tożsamości regionalnej jest ważna z perspektywy jednostek samorządu terytorialnego. Poprzez rozwijanie relacji społecznych służących współpracy, porozumieniu, kreatywności przyczynia się do podnoszenia jakości życia i konkurencyjności regionu. Wspieranie turystyki kulturowej i kulturowo - przyrodniczej, łączenie edukacji regionalnej z agroturystyką przysparza także korzyści w wymiarze finansowym.

Autorzy strategii zwracają ponadto uwagę na konieczność zintegrowanego podejścia do zagadnienia krajobrazu kulturowego, uwzględnienia w opracowaniach planistycznych i strategiach problematyki ochrony krajobrazu kulturowego obejmującego przyrodę, układy urbanistyczne, zagospodarowanie i sposoby wykorzystania terenu.

- ***Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030***

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 przyjęta została Uchwałą Nr 239 Rady Ministrów z dnia 13 grudnia 2011 r. Koncepcja stanowi ramy przestrzenne dla prowadzenia polityki rozwoju kraju. Jest najważniejszym krajowym dokumentem strategicznym dotyczącym zagospodarowania przestrzennego kraju oraz kreującym ład przestrzenny w Polsce. Przedstawia wizję zagospodarowania przestrzennego kraju w perspektywie najbliższych dwudziestu lat, określa cele i kierunki polityki przestrzennej wraz z planem działań o charakterze prawnym i instytucjonalnym.

Wyznaczonym celem strategicznym polityki przestrzennego zagospodarowania kraju jest *efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej terytorialnie zróżnicowanych potencjałów rozwojowych dla osiągnięcia ogólnych celów rozwojowych – konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia, sprawności funkcjonowania państwa oraz spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym i terytorialnym w długim okresie.*

W koncepcji, w ramach obszarów kształtowania potencjału rozwojowego, wymagających programowania działań ochronnych wydzielono zagadnienie pn. „Obszary ochrony krajobrazów kulturowych”. Wskazano na konieczność wprowadzenia do dokumentów planistycznych zintegrowanej ochrony środowiska kulturowego, umożliwiającej

gospodarowanie krajobrazem w celu podniesienia konkurencyjności regionów oraz stworzenia systemu zmierzającego do zahamowania postępującej degradacji środowiska kulturowego, utraty krajobrazów historycznych i tworzących tożsamość miejsca.

4.2. Relacje Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu

- ***Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami w województwie lubelskim na lata 2019 - 2022***

Program przyjęty został przez Sejmik Województwa Lubelskiego Uchwałą Nr IX/160/2019 z dnia 2 września 2019 r. Program ma promować ideę ochrony zabytków i opieki nad zabytkami w województwie lubelskim. Głównym celem programu jest wyznaczenie kierunków zmian w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami w perspektywie czasowej 4 lat.

W opracowaniu wyznaczono dwa cele strategiczne, których realizację zaplanowano poprzez wytyczone działania.

Cel strategiczny I. *Wzmocnienie potencjału dziedzictwa kulturowego województwa lubelskiego jako elementu rozwoju społeczno – gospodarczego regionu.*

Cel operacyjny 1. Ochrona zabytków materialnych i opieka nad zabytkami materialnymi.

Cel operacyjny 2. Ochrona niematerialnego dziedzictwa kulturowego.

W ramach celu operacyjnego I wyszczególniono następujące działania:

1. Działania podnoszące świadomość społeczeństwa o wartościach krajobrazu kulturowego i jego wpływie na budowę wspólnoty społecznej i tożsamości regionu, w szczególności poprzez wprowadzanie nowoczesnej formy ochrony krajobrazu kulturowego w postaci parku kulturowego.
2. Działania na rzecz opracowania powiatowych i gminnych programów opieki nad zabytkami w oparciu o aktualne uregulowania prawne w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.
3. Prowadzenie gminnych lub powiatowych ewidencji zabytków.
4. Działania zmierzające do poprawy stanu zachowania zabytków na obszarze województwa lubelskiego, w tym stała ochrona wartościowych układów przestrzennych: urbanistycznych

i ruralistycznych, ze szczególnym uwzględnieniem budownictwa drewnianego, zabytków i obszarów przemysłowych, powojaskowych oraz obiektów archeologicznych.

5. Upowszechnianie mechanizmu udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru przez organy stanowiące jednostki samorządu terytorialnego na zasadach określonych przez te jednostki.

6. Podejmowanie planowych działań w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami pozostającymi w posiadaniu jednostek samorządu terytorialnego.

7. Promocja instytucji muzeum jako narzędzia ochrony zabytków i miejsca wypracowywania wzorca opieki nad zabytkami. Wykorzystanie nowoczesnych technologii w działalności statutowej muzeów w celu przyciągnięcia odbiorcy.

Cel operacyjny 2 obejmuje następujące działania:

1. Poszerzanie form współpracy środowiska naukowego z samorządami w procesie ustalania autentycznych regionalnych wartości kulturowych, w tym określanie wyróżnika autentyczności poszczególnych grup etnograficznych Lubelszczyzny.

2. Podejmowanie starań o umieszczenie wybranych przejawów dziedzictwa niematerialnego na Krajowej Liście Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego.

3. Wspieranie aktywności regionalnej mającej na celu uświadomienie wagi niematerialnego dziedzictwa kultury dla zachowania tożsamości oraz prowadzenie planowych działań wspierających dziedzictwo niematerialne, poprzez tworzenie różnych programów edukacyjnych umożliwiających przekazywania przez twórców ludowych swej wiedzy, umiejętności i doświadczeń zawodowych młodemu pokoleniu.

4. Propagowanie działań w zakresie opieki i ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego, w szczególności poprzez kultywujące je wydarzenia.

5. Upowszechnianie niematerialnego dziedzictwa kulturowego, jako niepowtarzalnej atrakcji turystycznej województwa, w szczególności poprzez wspieranie usług turystycznych na terenach wiejskich.

6. Wspieranie publikacji regionalnych oraz wydawnictw popularyzujących dziedzictwo kulturowe Lubelszczyzny jako elementu przyczyniającego się do wzmocnienia poczucia wspólnoty regionalnej i tożsamości kulturowej.

Cel strategiczny II. *Wykorzystanie dziedzictwa kulturowego Lubelszczyzny w działaniach promocyjnych i edukacyjnych wpływających na rozwój społeczno – ekonomiczny.*

Cel operacyjny 1. Edukacja w zakresie dziedzictwa kulturowego Lubelszczyzny.

Cel operacyjny 2. Promocja dziedzictwa kulturowego Lubelszczyzny.

W ramach celu operacyjnego I wyszczególniono następujące działania:

1. Poszerzanie wiedzy o dziedzictwie kulturowym i opiece nad nim przy użyciu nowoczesnych technologii, mediów oraz różnorodnych form edukacji społecznej.
2. Popularyzacja akcji edukacyjnych na rzecz niematerialnego dziedzictwa kulturowego do wzmocnienia społecznej świadomości (poczucia wspólnoty regionalnej) mieszkańców Lubelszczyzny.
3. Edukacja właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych w zakresie zasad opieki nad nimi i ich ochrony.
4. Realizowanie studiów naukowych, wspieranie programów badawczych i dokumentacyjnych oraz organizowanie praktyk studenckich i staży, zmierzających do stworzenia pełnej inwentaryzacji zasobów dziedzictwa kulturowego niematerialnych i materialnego, zwłaszcza zagrożonego.
5. Edukacja na rzecz poznawania istniejących na przestrzeni dziejów relacji kultury polskiej z kulturami innych społeczności na terenie Lubelszczyzny.

Cel operacyjny 2 obejmuje następujące działania:

1. Rozwijanie nowoczesnych form promocji województwa wykorzystującej bogactwo dziedzictwa materialnego i niematerialnego jako czynnika rozwoju społeczno – ekonomicznego i budowania poczucia wspólnoty regionalnej i tożsamości kulturowej.
2. Promocja istniejących szlaków kulturowych oraz propagowanie ich tworzenia jako istotnych działań dla promocji regionu.
3. Wzmacnianie współpracy międzyregionalnej - krajowej i zagranicznej, województwa lubelskiego w zakresie wspólnej promocji dziedzictwa kulturowego, w tym promocja turystyki kulturalnej poprzez organizację międzynarodowych wydarzeń i przedsięwzięć kulturalnych.
4. Poszerzenie wiedzy społecznej dotyczącej przemysłów kultury jako istotnego potencjału sektora społeczno – ekonomicznego.
5. Promocja i stwarzanie dogodnych warunków do rozwoju przemysłów kultury jako czynnika stymulującego wzrost gospodarczy.
6. Promocja krajobrazu kulturowego województwa lubelskiego jako atrakcyjnych miejsc dla aktywności filmowej i przemysłów czasu wolnego.
7. Tworzenie mechanizmów włączających materialne dziedzictwo kulturowe w nowoczesny obieg gospodarczy: przemysłów czasu wolnego i przemysłów kultury, w tym promocja walorów niewykorzystywanych obiektów zabytkowych, jako miejsc dogodnych do nadania im istotnych funkcji społeczno – ekonomicznych.

- ***Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego***

Plan przyjęty został Uchwałą NR XI/162/2015 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 30 października 2015 r.

Plan jest dokumentem o charakterze długookresowym, stanowiącym element krajowego systemu planowania przestrzennego. Określa zasady i kierunki kształtowania struktury funkcjonalno - przestrzennej województwa. Plan w ramach uwarunkowań rozwoju zagospodarowania przestrzennego województwa lubelskiego wskazuje także środowisko kulturowe.

Jednym z wyznaczonych w planie wyzwań rozwojowych województwa lubelskiego jest poprawa ładu przestrzennego i harmonizacja zagospodarowania z walorami dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego. Dzięki odpowiedniej ochronie, kształtowaniu i promowaniu krajobrazu regionu wzrośnie rozpoznawalność i atrakcyjność przestrzeni województwa.

Zgodnie z założeniami planu, zarządzanie krajobrazem będzie opierać się o zasady komplementarności aspektów środowiskowych, historyczno - konserwatorskich oraz estetycznych. Ochroną prawną objęte zostaną najcenniejsze pod względem przyrodniczym i kulturowym krajobrazy, w tym układy urbanistyczne i ruralistyczne, przestrzenie wyjątkowe o cechach symbolicznych, które świadczą o tożsamości i rozpoznawalności miejsca w skali kraju i regionu. Ochrona ma na celu wyeliminowanie chaotycznej zabudowy oraz określenie standardów architektoniczno - budowlanych nawiązujących do tradycji miejsca. W odniesieniu do układów wiejskich dążeniem jest skupianie osadnictwa wiejskiego z nawiązaniem do tradycyjnych układów ruralistycznych.

Jako cel wiodący uznano w planie *zrównoważony rozwój przestrzenny regionu prowadzący do podniesienia konkurencyjności województwa i poprawy warunków życia.*

W ramach polityki przestrzennego zagospodarowania województwa wyznaczono cele główne wraz z towarzyszącymi im celami szczegółowymi, a także zasady zagospodarowania przestrzennego.

W sferze środowiska kulturowego celem głównym jest *wzmacnianie tożsamości kulturowej regionu przez ochronę i pielęgnację zasobów kulturowych oraz ich wzbogacanie walorami współczesnymi.* Cele szczegółowe to:

- Identyfikacja, zachowanie i ochrona zasobów dziedzictwa kulturowego oraz różnorodności krajobrazu kulturowego.
- Zachowanie przed zatarciem specyfiki kulturowej ukształtowanych historycznie struktur przestrzennych.
- Zachowanie i wzbogacanie zasobów dóbr kultury współczesnej.

- Rozwój i efektywne wykorzystanie potencjału kulturowego.

W zakresie środowiska kulturowego plan określa kierunki i działania zmierzające do ochrony zabytków.

Kierunek 1. Ochrona obiektów dziedzictwa kulturowego o znaczeniu światowym, europejskim i krajowym. Działania:

1.1. Wykorzystywanie obiektów i kształtowanie zagospodarowania przestrzeni kulturowych odpowiednio do ich statusu (światowego, europejskiego, krajowego).

1.2. Włączenie obiektów o wysokich wartościach kulturowych w system ochrony światowego i krajowego dziedzictwa.

Kierunek 2: Ochrona i opieka nad zabytkami nieruchomymi. Działania:

2.1. Rewaloryzacja oraz rewitalizacja układów urbanistycznych, ruralistycznych i przestrzennych;

2.2. Rewaloryzacja obiektów i zespołów zabytkowych;

2.3. Ochrona przed zabudową i eksponowanie miejsc pamięci narodowej, w tym miejsc wydarzeń i walk historycznych;

2.4. Uczytelnianie relikwów zabytków archeologicznych.

Kierunek 3: Ochrona zabytkowego krajobrazu kulturowego. Działania:

3.1. Wspieranie tworzenia parków kulturowych;

3.2. Zachowanie i konserwacja zieleni komponowanej;

3.3. Ochrona panoram w celu zachowania historycznych sylwet obiektów i zespołów urbanistycznych;

3.4. Ochrona zagrożonych zanikiem tożsamości historycznie ukształtowanych krajobrazów rolniczych;

3.5. Ochrona i odtwarzanie historycznych przestrzeni publicznych o potencjale kulturowym;

3.6. Tworzenie szlaków kulturowych.

Plan wskazuje także na konieczność ochrony współczesnego dziedzictwa kulturowego, wyznaczając kierunek działań: Ochrona dóbr kultury współczesnej. Działania:

1. Ochrona przed deformacją układów urbanistycznych;

2. Ochrona przed zmianą formy i kompozycji architektonicznej obiektów;

3. Ochrona i rewitalizacja przestrzeni publicznych o potencjale kulturowym.

W ramach kształtowania i utrwalania tożsamości regionalnej oraz turystycznego wykorzystania potencjału kulturowego plan wskazuje m.in. pasma kulturowe, w tym pasmo pogranicza kulturowego, obejmujące m.in. gminę Milanów.

Za priorytetowe działania ukierunkowane na zachowanie wartości obiektów dziedzictwa kulturowego w celu podkreślenia tradycji i tożsamości regionalnej, uznano m.in.: ratowanie obiektów sakralnego budownictwa drewnianego, w tym w miejscowościach Rudno, Czeberaki.

- ***Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014 - 2020 (z perspektywą do 2030 r.)***

Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014 – 2020 (z perspektywą do 2030 r.) przyjęta została Uchwałą Nr XXXIV/559/2013 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 24 czerwca 2013 r. Strategia jest najważniejszym dokumentem programowym, który określa wizję rozwoju oraz cele i kierunki rozwoju województwa lubelskiego.

Wizja rozwoju województwa obejmuje m.in. działania zmierzające do kulturowej i społecznej integracji regionu lubelskiego. Działania te mają przyczynić się do szerszego funkcjonowania pojęcia „Lubelszczyzna” jako terminu kulturowo - społecznego, zakorzenionego w świadomości mieszkańców regionu i odwołującego się do wielokulturowych tradycji i perspektyw na przyszłość.

Jednym z wyznaczonych strategicznych celów rozwoju regionu lubelskiego jest: „*Funkcjonalna, przestrzenna, społeczna i kulturowa integracja regionu*”, zaś jednym z celów operacyjnych, służącym realizacji w/w celu strategicznego jest: „*Wzmacnianie społecznej tożsamości regionalnej i rozwijanie więzi współpracy wewnątrzregionalnej*”. Sformułowanie celu wynikało z diagnozy słabego poczucia więzi regionalnej i poczucia tożsamości w regionie lubelskim.

Wyznaczono następujące kierunki działań, związane z realizacją powyższych celów:

1. Opracowanie programów edukacyjnych na temat historii regionu, jego tradycji etnicznych i kulturowych, włączenie ich do nurtu edukacji obywatelskiej w szkołach.
2. Wspieranie inicjatyw odtwarzania tradycji kulturowych, gospodarczych i etnicznych regionu, wzmacnianie ich edukacyjnej i kulturotwórczej roli.
3. Wspieranie organizacji prowadzących działalność promującą tradycje regionu oraz jego szanse rozwojowe.
4. Stymulowanie podejmowania i wspieranie wspólnych przedsięwzięć gospodarczych, społecznych, edukacyjnych i kulturalnych (np. odtwarzania tradycji) przez społeczności lokalne.
5. Kompleksowe i systemowe oznakowanie tras turystycznych i dziedzictwa kulturowego regionu.

6. Powołanie regionalnego forum terytorialnego.

Zgodnie z założeniami realizacja celu umożliwi wzmocnienie poczucia wspólnoty regionalnej, osadzenie jej w tradycji i historii, podejmowanie inicjatyw kulturotwórczych i edukacyjnych, pobudzenie aktywności społecznej, która może zdynamizować rozwój i poprawę warunków życia mieszkańców, usprawnienie funkcjonowania samorządów lokalnych w regionie, lepsze współdziałanie władz samorządowych ze społecznościami lokalnymi.

Jako podmioty uczestniczące w realizacji celu wymieniono: samorzady lokalne, organizacje pozarządowe, w tym m.in. lokalne grupy działania, instytucje edukacyjne, uczelnie, przedsiębiorcy i ich organizacje, instytucje kultury, instytucje rynku pracy, kościoły i związki wyznaniowe. Wskazano na następujące źródła finansowania celu: budżety samorządów lokalnych, województwa i kraju, Regionalny Program Operacyjny 2014 - 2020, programy sektorowe 2014-2020, środki prywatne, budżety uczelni wyższych, inne krajowe i zagraniczne.

- ***Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2014 - 2020***

Celem głównym Programu jest: „Podniesienie konkurencyjności regionu w oparciu o wewnętrzne potencjały, sprzyjające zwiększeniu spójności społecznej i terytorialnej”. Założono realizację celu poprzez interwencję w ramach 13 Osi Priorytetowych, obejmujących 10 celów tematycznych pakietu legislacyjnego UE.

W programie zauważono, że środowisko naturalne wraz z dziedzictwem historycznym i kulturalnym mają istotne znaczenie dla działań o charakterze gospodarczym w województwie np. rozwoju turystyki. Dziedzictwo kulturowe oraz przyrodnicze są ważnymi czynnikami budowania tożsamości mieszkańców województwa, a zarazem zasobami, na bazie których pojawiają się nowe modele biznesu.

Kwestie związane z ochroną zabytków i opieki nad zabytkami zawarto w osi priorytetowej 7: Ochrona dziedzictwa kulturowego i naturalnego, realizowaną m.in. poprzez priorytet 6 c: Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego. Działanie ma na celu zwiększenie dostępności zasobów dziedzictwa kulturowego i naturalnego. W obszarze infrastruktury turystycznej i kulturalnej regionu, wykorzystującej walory przyrodniczo - krajobrazowe, czyste środowisko, a także bogactwo dziejów oraz spuściznę wielu przenikających się kultur tkwi potencjał do tworzenia możliwości zatrudnienia i w konsekwencji podnoszenia konkurencyjności gospodarki wspólnoty regionalnej i tożsamości kulturowej.

Cel strategiczny II. *Wykorzystanie dziedzictwa kulturowego Lubelszczyzny w działaniach promocyjnych i edukacyjnych wpływających na rozwój społeczno – ekonomiczny.*

Cel operacyjny 1. Edukacja w zakresie dziedzictwa kulturowego Lubelszczyzny.

Cel operacyjny 2. Promocja dziedzictwa kulturowego Lubelszczyzny.

W ramach celu operacyjnego I wyszczególniono następujące działania:

1. Poszerzanie wiedzy o dziedzictwie kulturowym i opiece nad nim przy użyciu nowoczesnych technologii, mediów oraz różnorodnych form edukacji społecznej.
2. Popularyzacja akcji edukacyjnych na rzecz niematerialnego dziedzictwa kulturowego do wzmacniania społecznej świadomości (poczucia wspólnoty regionalnej) mieszkańców Lubelszczyzny.
3. Edukacja właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych w zakresie zasad opieki nad nimi i ich ochrony.
4. Realizowanie studiów naukowych, wspieranie programów badawczych i dokumentacyjnych oraz organizowanie praktyk studenckich i staży, zmierzających do stworzenia pełnej inwentaryzacji zasobów dziedzictwa kulturowego niematerialnych i materialnego, zwłaszcza zagrożonego.
5. Edukacja na rzecz poznawania istniejących na przestrzeni dziejów relacji kultury polskiej z kulturami innych społeczności na terenie Lubelszczyzny.

Cel operacyjny 2 obejmuje następujące działania:

1. Rozwijanie nowoczesnych form promocji województwa wykorzystującej bogactwo dziedzictwa materialnego i niematerialnego jako czynnika rozwoju społeczno – ekonomicznego i budowania poczucia wspólnoty regionalnej i tożsamości kulturowej.
2. Promocja istniejących szlaków kulturowych oraz propagowanie ich tworzenia jako istotnych działań dla promocji regionu.
3. Wzmacnianie współpracy międzyregionalnej - krajowej i zagranicznej, województwa lubelskiego w zakresie wspólnej promocji dziedzictwa kulturowego, w tym promocja turystyki kulturalnej poprzez organizację międzynarodowych wydarzeń i przedsięwzięć kulturalnych.
4. Poszerzenie wiedzy społecznej dotyczącej przemysłów kultury jako istotnego potencjału sektora społeczno – ekonomicznego.
5. Promocja i stwarzanie dogodnych warunków do rozwoju przemysłów kultury jako czynnika stymulującego wzrost gospodarczy.
6. Promocja krajobrazu kulturowego województwa lubelskiego jako atrakcyjnych miejsc dla aktywności filmowej i przemysłów czasu wolnego.

7. Tworzenie mechanizmów włączających materialne dziedzictwo kulturowe w nowoczesny obieg gospodarczy: przemysłów czasu wolnego i przemysłów kultury, w tym promocja walorów niewykorzystywanych obiektów zabytkowych, jako miejsc dogodnych do nadania im istotnych funkcji społeczno – ekonomicznych.

- **Strategia Rozwoju Powiatu Parczewskiego na lata 2014 - 2020**

Strategia Rozwoju Powiatu Parczewskiego na lata 2014 - 2020 przyjęta została Uchwałą Nr LVI/267/2014 Rady Powiatu w Parczewie z dnia 28 października 2014 r.

W Strategii w dziale „Dziedzictwo Kulturowe” zamieszczono wykaz zabytków z terenu powiatu parczewskiego wpisanych do rejestru zabytków. Wskazano, że powiat jest obszarem bogatym kulturowo, znajdujące się tu liczne obiekty zabytkowe posiadają dużą wartość kulturową i historyczną. W wyszczególnionych najważniejszych atutach powiatu znalazły się m.in.

- walory krajobrazowe i przyrodnicze oraz zachowany w dużym stopniu naturalny charakter zasobów środowiska naturalnego,
- bogata przeszłość powiatu, liczne zabytki architektury sakralnej i świeckiej,
- walory krajobrazowe, liczne szlaki turystyczne piesze i rowerowe predysponujące obszar do rozwoju wypoczynku i turystyki.

W analizie SWOT jako mocne strony wskazano m.in. różnorodne i cenne przyrodniczo środowisko naturalne oraz bogate dziedzictwo kulturowe.

Sformułowano cel nadrzędny - misję Powiatu Parczewskiego, którą jest „*tworzenie sprzyjających warunków oraz przestrzeni do nieskrępowanego życia i rozwoju mieszkańców (zgodnego z ich aspiracjami w poszanowaniu zasad właściwego współżycia społecznego)*”.

Wyznaczono do realizacji trzy cele strategiczne/priorytety:

Priorytet 1 : Zwiększenie efektywności lokalnej gospodarki,

Priorytet 2: Podnoszenie jakości kapitału ludzkiego i społecznego w powiecie,

Priorytet 3: Zwiększanie poziomu integracji wewnętrznej i zewnętrznej powiatu.

W ramach celów strategicznych wyznaczono m.in. kierunki działań, odnoszące się do ochrony i promocji dziedzictwa kulturowego:

Cel strategiczny 1. Cel operacyjny 1.2. Poprawa warunków do inwestowania i rozwoju turystyki.

1.2.2. Rozwój lokalnych produktów turystycznych oraz ich promocja (potrawy regionalne, tradycyjne produkty rękodzielnicze itd.),

12.3. Rozwój publicznej infrastruktury turystycznej (ścieżki rowerowe, szlaki turystyczne, punkty informacji turystycznej itd.),

1.2.5. Odnowa obiektów zabytkowych i lokalnych pomników historii na potrzeby rozwoju lokalnej turystyki,

1.2.6. Opracowanie i wdrażanie programu rozwoju turystyki, wspierającego promocje lokalnych produktów turystycznych.

Cel strategiczny 2. Cel operacyjny 2.2. Rozwój kultury i aktywności społecznej mieszkańców.

2.2.8. Wspieranie działań na rzecz budowania tożsamości lokalnej i patriotyzmu lokalnego,

2.2.10. Wspieranie wszelkich spraw związanych z dziedzictwem kulturowym, aktywnością mieszkańców.

5. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

5.1. Relacje Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych gminy)

a) dokumenty o charakterze programowym i strategicznym

- *Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Milanów na lata 2017 – 2023*

Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Milanów na lata 2017 – 2023 przyjęty został Uchwałą Rady Gminy Milanów Nr XXVIII/205/2017 z dnia 14 czerwca 2017 r.

W programie, w oparciu o przeprowadzone analizy zawarte w diagnozie, wyznaczono obszar zdegradowany, obejmujący sołectwa: Cichostów, Milanów, Okalew, Rudzieniec i Zieleniec. Za obszar rewitalizacji uznano obszar sołectwa Milanów.

W części diagnostyczno – analitycznej w dziale „Turystyka” wskazano na potencjał turystyczny, głównie agroturystyczny gminy, który nie jest w pełni wykorzystany. Zauważono, że na atrakcyjność turystyczną gminy oprócz uwarunkowań naturalnych i kulturowych wpływa infrastruktura turystyczna m.in. szlaki turystyczne i przyrodnicze, ścieżka przyrodniczo - dydaktyczna w rezerwacie „Czarny Las”. W diagnozie sfery przestrzenno – funkcjonalnej, dziale „Dziedzictwo kulturowe” zamieszczono wykaz obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz przykłady kapliczek i krzyży z terenu gminy.

W analizie SWOT jako mocne strony wskazano m.in. liczne obiekty zabytkowe oraz występowanie ścieżek przyrodniczo - dydaktycznych i produktów turystycznych. W szansach wskazano m.in. na walory kulturowe i środowiskowe.

W programie sformułowano wizję odnowy i rozwoju obszaru rewitalizacji: *„Dzięki partnerskiej pracy władz i mieszkańców w 2023 roku obszar rewitalizacji stanowi odnowioną, otwartą, przyjazną, bezpieczną, nowoczesną, inspirującą, tętniącą życiem i estetyczną przestrzeń centrum Gminy Milanów. Obszar rewitalizacji to przestrzeń, w której rozwijają się i godnie żyją różne pokolenia mieszkańców i ich zrzeczenia. To miejsce umożliwiające korzystanie z dobrodziejstwa dóbr współczesnej cywilizacji, z wolności od jej zagrożeń i ograniczeń oraz zapraszające, zachęcające i inspirujące gości do odwiedzin, spotkań i osiedlania się w poszukiwaniu satysfakcji życiowej”.*

Głównym celem odnowy i rozwoju obszaru rewitalizacji jest: „*wzrost poziomu życia mieszkańców oraz poprawa atrakcyjności obszaru rewitalizacji poprzez kompleksową odnowę społeczną oraz gospodarczą, środowiskową, infrastrukturalną i przestrzenną.*”

W ramach celu głównego wyznaczono trzy cele strategiczne:

1. Reintegracja społeczna i zawodowa oraz wzmocnienie poziomu integracji społecznej mieszkańców obszaru rewitalizacji.
2. Stworzenie warunków do rozwoju gospodarczego i poprawa sytuacji na lokalnym rynku pracy obszaru rewitalizacji.
3. Poprawa funkcjonalności i estetyki przestrzeni publicznej obszaru rewitalizacji.

W skład celu pierwszego wchodzi m.in. działania polegające na pobudzeniu aktywności kulturalnej mieszkańców, wzmocnieniu tożsamości lokalnej i kulturowej mieszkańców gminy, zaś cel drugi obejmuje m.in. ożywienie przestrzeni publicznej poprzez wsparcie funkcji kulturalnych i rozrywkowych, rozwijanie przemysłów czasu wolnego oraz rozwój funkcji turystycznych.

Program planuje do wdrożenia 5 projektów rewitalizacyjnych, dwa z nich dotyczą obiektów zabytkowych. Są to:

1. Zmiana sposobu użytkowania budynku LO im. M. Konopnickiej w Milanowie na warsztat terapii zajęciowej połączona z termomodernizacją obiektu oraz rewitalizacja terenu w jego otoczeniu (park i ogród). W przyszłości utworzenie spółdzielni socjalnej dla osób niepełnosprawnych. Projekt przewiduje wykonanie prac restauratorskich i konserwatorskich zabytkowego budynku pałacu oraz przywrócenie pierwotnego charakteru ogrodu i parku.
2. Zmiana sposobu użytkowania budynku Domu Nauczyciela przy LO w Milanowie na placówkę opiekuńczo - wychowawczą połączoną z termomodernizacją obiektu.

• ***Strategia Rozwoju Gmin Partnerskich Doliny Zielawy na lata 2015 - 2023***

Strategia Rozwoju Gmin Partnerskich Doliny Zielawy na lata 2015 - 2023 przyjęta została Uchwałą Nr XIII/86/2015 Rady Gminy Milanów z dnia 30 grudnia 2015 r.

W strategii, w analizie środowiska kulturowego, wyszczególniono obiekty zabytkowe wpisane do rejestru zabytków, w tym zlokalizowane na terenie gminy Milanów. Zwrócono uwagę na wpływ lokalnych tradycji na rozwój usług turystycznych na obszarze gmin. W ramach prowadzonej w poszczególnych gminach partnerskich działalności związanej z twórczością ludową, na terenie gminy Milanów wymieniono: Kapelę Ludową „Czeremcha”, Koła Gospodyń Wiejskich w Milanowie, Kostrach, Radczu, Stowarzyszenie „Nasza Wieś”

w Rudnie. W wykazie szlaków turystycznych ujęto znajdującą się na obszarze gminy Milanów ścieżkę przyrodniczo - dydaktyczną w rezerwacie „Czarny Las”.

W oparciu o przeprowadzoną diagnozę i analizę wyznaczono wiodące kierunki rozwoju obszaru Doliny Zielawy. Jednym z nich jest wykorzystanie walorów przyrodniczych i kulturowych poprzez:

- rozwój gospodarstw agroturystycznych, ekologicznych,
- działania zmierzające do wykorzystania potencjału obszarów cennych przyrodniczo i kulturowo dla tworzenia warunków wzrostu społeczno - gospodarczego tych obszarów oraz określenia charakteru i natężenia funkcji turystycznej, aby nie powodowała ona dewaloryzacji lub zniszczenia walorów i zasobów przyrodniczych, które na tym terenie są podstawą jej wykształcenia,
- aktywna ochrona zasobów dziedzictwa kulturowego i przyrody, rozwój infrastruktury transportowej,
- poprawa dostępu do usług społecznych, poprawa warunków fitosanitarnych.

Sformułowano wizję obszaru gmin partnerskich Doliny Zielawy w 2023 r. jako *przestrzeni stabilnego rozwoju gospodarczego w oparciu o potencjał endogeniczny obszaru oraz bezpieczne i ekologiczne miejsce do życia i rozwoju społeczności lokalnej*. Wskazano na turystykę wiejską jako powiązaną gałąź gospodarczą obszaru, pełniącą funkcję uzupełniającą. Określono misję, polegającą na *tworzeniu warunków do rozwoju gospodarczego Doliny Zielawy oraz dążeniu do osiągnięcia specjalizacji gospodarczej przy jednoczesnym zapewnieniu wysokiej jakości życia mieszkańcom*.

Wyznaczono trzy cele strategiczne. Z problematyką dziedzictwa kulturowego pośrednio związany jest cel strategiczny 1: Rozwijająca się specjalizacja gospodarcza obszaru Doliny, Cel operacyjny 1.4.: Większa specjalizacja obszaru w zakresie turystyki wiejskiej w oparciu o lokalne zasoby. W celu operacyjnym 1.4 jako kierunek działań operacyjnych wskazano m.in. tworzenie cyfrowych zasobów gminy w zakresie e-kultury, w tym digitalizacja zasobów kulturalnych oraz działania z zakresu modernizacji i tworzenia małej infrastruktury służącej udostępnianiu miejsc atrakcyjnych dla turystów, w tym szlaków i ścieżek turystycznych.

b) opracowania wyznaczające kierunki polityki przestrzennej gminy

Jednym z kluczowych zadań samorządu terytorialnego, a szczególnie gminy jest planowanie przestrzenne. Gmina Milanów posiada opracowane studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz aktualny plan zagospodarowania przestrzennego gminy.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Milanów przyjęte zostało Uchwałą Nr XVI/120/2012 Rady Gminy Milanów z dnia 21 marca 2012 r., zmienione uchwałami Nr XXXV/294/2014 Rady Gminy Milanów z dnia 17 czerwca 2014 r., Nr XXXII/238/2017 Rady Gminy Milanów z dnia 29 grudnia 2017 r., Nr XVI/48/2019 Rady Gminy Milanów z dnia 30 kwietnia 2019 r.

W zakresie planowania przestrzennego na obszarze gminy obowiązują następujące opracowania planistyczne:

- Plan zagospodarowania przestrzennego gminy Milanów przyjęty Uchwałą Rady Gminy Milanów Nr XXV/148/05 z dnia 18 listopada 2005 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Milanów (Dz. Urz. Woj. Lubelskiego z 2006 r. Nr 44, poz. 931);
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Milanów przyjęty uchwałą Nr XXV/163/2012 Rady Gminy Milanów z dnia 31 października 2012 r. w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Milanów w zakresie lokalizacji ropociągu oraz jego strefy bezpieczeństwa (Dz. Urz. Woj. Lubelskiego z 2012 r. poz. 4343);
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Milanów przyjęty uchwałą Nr XXVII/223/2013 Rady Gminy Milanów z dnia 28 maja 2013 r. w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Milanów w zakresie obrębów Milanów, Kolonia Milanów i Mogiłki (Dz. Urz. Woj. Lubelskiego z 2013 r. poz. 3426);
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Milanów przyjęty uchwałą Nr XXXV/295/2014 Rady Gminy Milanów z dnia 17 czerwca 2014 r. w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania

przestrzennego Gminy Milanów Etap I (Rudno III, Cichostów, Kolonia Cichostów) (Dz. Urz. Woj. Lubelskiego z 2014 r. poz. 2654);

- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Milanów przyjęty uchwałą Nr XXXVII/280/2018 Rady Gminy Milanów z dnia 27 września 2018 r. w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Milanów (Kostry) (Dz. Urz. Woj. Lubelskiego z 2018 r. poz. 4574);
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Milanów przyjęty uchwałą Nr XXXVII/281/2018 Rady Gminy Milanów z dnia 27 września 2018 r. w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Milanów (Kostry, Mogiłki, Kolonia Cichostów, Czeberaki, Kolonia Milanów) (Dz. Urz. Woj. Lubelskiego z 2018 r. poz. 4597);
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Milanów przyjęty uchwałą Nr VIII/61/2019 Rady Gminy Milanów z dnia 20 sierpnia 2019 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania dla terenów położonych w miejscowościach Milanów i Kopina (Dz. Urz. Woj. Lubelskiego z 2019 r. poz. 5053);
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Milanów przyjęty uchwałą Nr VIII/62/2019 Rady Gminy Milanów z dnia 20 sierpnia 2019 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania dla terenów położonych w miejscowościach Rudno Trzecie (Dz. Urz. Woj. Lubelskiego z 2019 r. poz. 5017).

Plan zagospodarowania przestrzennego gminy Milanów przyjęty Uchwałą Rady Gminy Milanów Nr XXV/148/05 z dnia 18 listopada 2005 r. uwzględnia ochronę zasobów zabytkowych gminy. W zakresie ochrony wartości kulturowych przyjęto następujące kryteria, które umożliwiły wyodrębnić obszary oraz ustalenie stref ochrony konserwatorskiej: historyczne rozplanowanie przestrzenne, historyczna struktura funkcjonalna, wartościowe obiekty kubaturowe oraz wartości ekspozycyjne - krajobrazowe. W planie oznaczone zostały

obiekty wpisane do rejestru zabytków, wyznaczone strefy ochrony konserwatorskiej: strefa ścisłej ochrony konserwatorskiej (obejmuje obiekty wpisane do rejestru zabytków), strefa ochrony konserwatorskiej (obejmuje obszary, które stanowią podbudowę przestrzenną dla zabytkowego obiektu dominującego lub obszary o zachowanej historycznej strukturze przestrzennej), strefa ochrony ekspozycji zespołu zabytkowego (obejmuje obszary stanowiące zabezpieczenie właściwego eksponowania zespołu lub obiektów zabytkowych), strefa ochrony zabytkowych układów ruralistycznych (obejmuje dobrze zachowane, czytelne i jednorodne układy zabudowy ze stosunkowo dużą liczbą obiektów budownictwa ludowego znajdujących się w ewidencji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków), obszary stanowisk archeologicznych. Na obszarze stref wprowadzono ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków. W wyznaczonych jednostkach strukturalnych, obejmujących poszczególne miejscowości ustalono przeznaczenie terenów i zasady zagospodarowania, zapewniające zachowanie i ochronę obiektów i obszarów zabytkowych. Kolejne uchwalone plany oraz zmiany do w/w planu uwzględniają ochronę znajdujących się na obszarze gminy zabytków.

Celem dalszej polityki przestrzennej gminy powinna być poprawa ładu przestrzennego i zharmonizowane zagospodarowanie, łączące walory dziedzictwa kulturowego z walorami przyrodniczymi. Konieczne jest określenie kryteriów ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, przy szczególnym uwzględnieniu utrzymania i rewaloryzacji charakteru krajobrazu wiejskiego oraz ochrony przed dewastacją otoczenia obiektów zabytkowych. W ramach ochrony krajobrazu przestrzenno – kulturowego działania planistyczne powinny obejmować m.in. zachowanie historycznie ukształtowanych struktur przestrzennych, w tym historycznych ciągów zabudowy wiejskiej, skupianie osadnictwa w nawiązaniu do tradycyjnych układów ruralistycznych, eliminowanie chaotycznej zabudowy, wprowadzanie form architektonicznych nawiązujących do tradycji miejscowej, ochronę panoram w celu zachowania historycznych sylwet osad, obiektów i zespołów.

5.2. CHARAKTERYSTYKA ZASOBÓW ORAZ ANALIZA STANU DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY

5.2.1. KRAJOBRAZ KULTUROWY, UKŁADY URBANISTYCZNE I RURALISTYCZNE

Wszystkie miejscowości na terenie gminy mają charakter rolniczy, co zadecydowało o ich układzie przestrzennym. Nie występują tu historyczne ośrodki miejskie. Bardziej rozbudowaną strukturę gospodarczą oraz przestrzenną ma osada Milanów – obecnie ośrodek gminny, w którym rozwinął się handel, usługi i rzemiosło. Osada wykształciła się w powiązaniu z dworem, który do dziś stanowi dominujący przestrzennie zespół zabudowy, w oparciu o plac targowy. Przy głównym trakcie biegnącym w kierunku wschód - zachód zlokalizowano wszystkie główne elementy kompozycyjne miejscowości: dwór, kościół, szpital oraz zabudowę mieszkalną. Pozostałe ulice, w tym dawne drogi gospodarcze, są uzupełnieniem ciągu głównego.

Krajobraz kulturowy gminy ukształtowany został przez rolniczy charakter obszaru. Powszechnie stosowanym materiałem budowlanym do lat 60 - tych XX w. było drewno. Domy wznoszone były w konstrukcji zrębowej, przykryte dachami czterospadowymi, później dwuspadowymi lub dwuspadowymi z naczółkami. Z zewnątrz najczęściej domy szalowano, czasem wprowadzano zdobienia przy oknach i na szczytach.

Wsie położone na obszarze gminy reprezentują typ wsi jednodrożnicowych ze zwartą, obustronną zabudową. Domy zlokalizowane były szczytem do drogi, w późniejszym okresie, od pocz. XX w. kalenicowo do drogi. W głębi siedliska znajdowało się podwórze z budynkami gospodarczymi: chlewem, oborą, stodołą, która ustawiana była równolegle do domu mieszkalnego. Występowały też przykłady łączenia części mieszkalnej z częścią gospodarczą.

Drewniane budownictwo ludowe, niegdyś powszechnie występujące na obszarze gminy, obecnie jest reprezentowane przez nieliczne obiekty z pocz. XX w. w Rudnie, Radczu i Milanowie. Na terenie gminy wykształciły się lokalne odmiany budownictwa ludowego: chałupy podcieniowe w Rudnie (zachowana chałupa z 1895 r.) i dwurodzinne domy o charakterze małomiasteczkowym w Milanowie.

Analizując krajobraz kulturowy wsi należy zauważyć, że tworzy go nie tylko kształt przestrzenny osady i zabudowa, ale także otoczenie z sadami, polami, miedzami, łąkami, zielenią śródpolną. Z siedliskami związane były rozłogi pól. Na terenie gminy występują role pasmowe wywodzące się ze stosowanej w XVI - XVII w. miary włóki.

Istotnym komponentem lokalnego krajobrazu kulturowego są wartości przyrodnicze. Obszar gminy charakteryzuje się naturalnym nizinnym krajobrazem otwartym z szerokim widnokregiem. Występują tu dalekie widoki z naturalnymi wnętrzami krajobrazowymi, które tworzą łąki i pola zamknięte ścianą lasu oraz skupiny drzew w otwartym krajobrazie.

5.2.2. PAŁACE I DWORY

Zachowane zespoły rezydencjonalne w Milanowie i Kopinie należą do najbardziej reprezentacyjnych obiektów zabytkowych gminy. Szczególne wartości historyczne, kompozycyjne i architektoniczne posiada wieloczęściowe założenie dworsko - ogrodowe w Milanowie, sięgające początkami XVI w., przekształcane i rozbudowywane w XIX w. Złożone jest z części ozdobnej, obejmującej dwór wzniesiony w latach 1872 - 1874 i park krajobrazowy oraz pierwotnie mocno rozbudowanej części gospodarczej. Z założeniem związane są dwie zabytkowe aleje: uznana za pomnik przyrody aleja lipowa, wiodąca z parku do drogi do Kolonii Zieleniec oraz pozostałość alei lipowej przy drodze prowadzącej do kościoła.

Założenie dworsko - ogrodowe w Kopinie rozplanowane zostało w latach 1936-38. Drewniany dwór o architekturze inspirowanej „stylem dworu polskiego” należy do nielicznych obiektów tego typu na terenie Lubelszczyzny. Otacza go XIX - wieczny park krajobrazowy. Pozostałości założenia dworsko – ogrodowego w postaci murowanego spichlerza i obory z pocz. XX w. zachowały się w Rudzieńcu.

5.2.3. BUDOWNICTWO SAKRALNE

Do szczególnie cennych budowli, wyróżniających się walorami architektonicznymi należą obiekty sakralne. Na terenie gminy znajdują się trzy zabytkowe kościoły: w Milanowie, Rudnie i Radczu. Późnoklasycystyczny kościół w Milanowie p.w. Niepokalanego Poczęcia NMP wzniesiony został w latach 1858 - 72. Obiekt stanowi dominantę wysokościową w krajobrazie osady, wraz z plebanią i jej otoczeniem oraz pobliskim cmentarzem tworzy rozbudowany zespół ściśle wpisany w strukturę przestrzenną osady. Kościół w Radczu wybudowany został jako cerkiew prawosławna w k. XIX w. Dawna cerkiew unicka obecnie kościół rzymskokatolicki pw. Przemienienia Pańskiego i św. Andrzeja Boboli w Rudnie powstał w latach 1817 – 1818. Obiekt należy do tzw. „grupy radzyńskiej” kościołów drewnianych. Cechą łączącą obiekty tej grupy jest dach wspólny dla prezbiterium oraz całej

nawy i babińca, które posiadają jednakową wysokość zrębu. Obok kościoła znajduje się drewniana dzwonnica wzniesiona ok. 1810 r.

Do grupy obiektów sakralnych należy też drewniana przydrożna kaplica kubaturowa w Czeberakach z 1905 r. o zwartej bryle, nakryta dwuspadowym dachem oraz drewniana kaplica cmentarna w Rudnie z pocz. XX w.

5.2.4. OBIEKTY UŻYTECZNOŚCI PUBLICZNEJ

Spośród zabytkowych obiektów użyteczności publicznej na terenie gminy wyróżnić należy zespół szpitala w Milanowie wzniesiony po 1840 r. dla Sióstr Miłosierdzia, w skład którego wchodzi murowany budynek szpitala, budynek pralni szpitalnej i piwnica. W Rudnie zachował się murowany budynek dawnej poczty z pocz. XX w. oraz murowany, dwukondygnacyjny budynek Domu Strażaka z 1 ćw. XX w. Budownictwo oświatowe reprezentuje murowana szkoła w Milanowie z pocz. lat 30 - tych XX w. z pozostałościami ogrodu szkolnego i drewniany budynek szkoły w Rudzieńcu z 1 ćw. XX w.

5.2.5. ZABYTKI TECHNIKI

Do zabytków techniki z terenu gminy należy zespół gorzelni w Milanowie, stanowiący pierwotnie zaplecze gospodarcze zespołu dworskiego, powstały w wyniku uprzemysłowienia majątku, obejmujący: budynek gorzelni z 1885 r., magazyn spirytusowy z ok. 1885 r., spichlerz dworski z 1897 r., dom gorzelanego z pocz. XX w. Z dawnym przemysłem wiejskim związany jest wiatrak koźlak (1921 r.) w Radczu.

5.2.6. ZABYTKI RUCHOME

Większość zabytków ruchomych na terenie gminy stanowi obecnie wyposażenie świątyń. Obiekty te reprezentują różne okresy historyczne i odmiany stylowe.

Miejscowy krajobraz wiejski wzbogacają nieliczne kapliczki przydrożne. Najciekawszą formę posiada najstarsza, z XIX/XX w. dwukondygnacyjna kapliczka w Czeberakach, z wyraźnie wyodrębnioną dwukolumnową drugą kondygnacją. Skromniejsze kapliczki znajdują się w Radczu (1937 r.) oraz w Cichostowie (1957 r.) o uwspółcześnionej formie.

Do zabytków ruchomych należą też figury: Chrystusa Miłosiernego z ok. 1900 r. w parku w Milanowie oraz św. Józefa (pocz. XX w.) obok kościoła w Milanowie, krzyż przydrożny z 1873 r. w Okalewie, a także dwa nagrobki z 2 poł. XIX w. na cmentarzu epidemicznym w Rudnie i nagrobek z 1830 r. na cmentarzu greckokatolickim w Radczu.

5.2.7. CMENTARZE

Z miejscową historią związane są ściśle zabytkowe cmentarze. Na terenie gminy znajdują się cmentarze wyznaniowe w Rudnie i Radczu. W Radczu, przy d. cerkwi ob. kościele rzym.- kat., zlokalizowany jest nieczynny cmentarz prawosławny powstały ok. 1875 r. (od 1919 r. rzymskokatolicki) oraz cmentarz greckokatolicki założony w 2 poł. XVIII w., zamknięty w 1840 r. W Rudnie znajduje się cmentarz rzymskokatolicki oraz cmentarz epidemiczny (następnie prawosławny), założony w 1872 r.

Wartość historyczną i kulturową posiadają cmentarze wojenne w Okalewie i Cichostowie. Cmentarz w Cichostowie założono w 1915 r. dla żołnierzy niemieckich. Cmentarz w Okalewie, z pochówkami żołnierzy niemieckich z 1915 r., utworzony został w 1914 roku przez osadników niemieckich, funkcjonował do 1935 r. Oba otoczone są wałami ziemnymi.

5.2.8. ZABYTKI ARCHEOLOGICZNE

Obszar gminy objęty jest rozpoznaniem archeologicznym w ramach programu AZP /Archeologiczne Zdjęcie Polski/, opierającego się na badaniach powierzchniowych. Zgodnie z art. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami zabytkiem archeologicznym jest zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem. Na terenie gminy nie występują stanowiska archeologiczne o wyodrębnionej formie przestrzennej. Dość liczne są ślady osadnictwa pradziejowego, pochodzące z epoki kamienia, brązu i żelaza.

Najstarsze znaleziska archeologiczne pochodzą z paleolitu (starszej epoki kamienia) w Rudnie. Stanowiska datowane na mezolit zarejestrowano w Czeberakach, Kostrach, Rudnie, Rudzieńcu. Ślady osadnictwa z neolitu odnaleziono w Kopinie, Pieńkach, Radczu, Rudnie, Rudzieńcu. Liczne są stanowiska z okresu brązu i żelaza. Odnotowano nieliczne stanowiska datowane na starożytność.

Do najciekawszych zabytków archeologicznych należy grób neolityczny w Rudnie i cmentarzysko w Pieńkach z okresu neolitu (kultura amfor kulistych).

5.2.9. DZIEDZICTWO NIEMATERIALNE

Na krajobraz kulturowy składają się nie tylko wytwory materialne człowieka ale i wartości niematerialne. Pojęcie „niematerialnego dziedzictwa kulturowego” definiuje Konwencja UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego z 2003 roku, zgodnie z którą są to: „praktyki, wyobrażenia, przekazy, wiedzę i umiejętności – jak również związane z nimi instrumenty, przedmioty, artefakty i przestrzeń kulturową – które wspólnoty, grupy i, w niektórych przypadkach, jednostki uznają za część własnego dziedzictwa kulturowego. To niematerialne dziedzictwo kulturowe, przekazywane z pokolenia na pokolenie, jest stale odtwarzane przez wspólnoty i grupy w relacji z ich otoczeniem, oddziaływaniem przyrody i ich historią oraz zapewnia im poczucie tożsamości i ciągłości, przyczyniając się w ten sposób do wzrostu poszanowania dla różnorodności kulturowej oraz ludzkiej kreatywności”. Ochrona dziedzictwa niematerialnego powinna polegać na jego utrwaleniu, zachowywaniu i przekazywaniu następnym pokoleniom.

Pełne zobrazowanie krajobrazu kulturowego gminy wymaga wskazania elementów dziedzictwa niematerialnego obszaru. Są to m.in.: tradycyjne nazwy miejscowe funkcjonujące w lokalnych społecznościach wiejskich, nazwy historyczne (także te, które zniknęły np. nazwy miejscowości), postacie zasłużone dla lokalnych społeczności, miejscowe zwyczaje i obrzędy kultywowane przez mieszkańców, muzyka, lokalne wyroby spożywcze, a także charakter miejscowego budownictwa wiejskiego. Szczególne znaczenie dla utrzymania ciągłości kulturowej i tożsamości lokalnych społeczności wiejskich ma kultura ludowa i tradycyjna obrzędowość. W gminie Milanów działają liczni twórcy rozwijający rękodzieło ludowe (wyroby z papieru, słomy, drewna, wikliny, hafciarstwo, koronkarstwo, ozdoby świąteczne, szopki Bożonarodzeniowe, gwiazdy Betlejemskie) oraz artyści ludowi. Miejscowe tradycje muzyczne utrwala Kapela Ludowa „Czeremcha” działająca przy Gminnym Ośrodku Kultury w Milanowie. Tradycje i obyczaje wsi kultywują Koła Gospodyń Wiejskich w Milanowie, Kostrach, Radczu oraz Stowarzyszenie „Nasza Wieś” w Rudnie.

Ważnymi, promującymi folklor i kulturę ludową regionu wydarzeniami są m.in. KAPELIADA – święto muzyki ludowej; cykliczna impreza organizowana przez Gminny Ośrodek Kultury w Milanowie o zasięgu regionalnym, której celem jest prezentacja dorobku kapel i śpiewaków ludowych z terenu województwa lubelskiego, Gminny Przegląd Kolęd i Pastorałek w Milanowie.

Na terenie gminy zadania z zakresu utrwalania, upowszechniania i promocji dziedzictwa niematerialnego prowadzi Gminny Ośrodek Kultury.

5.3. ZABYTKI OBJĘTE PRAWNYMI FORMAMI OCHRONY

Zgodnie z art.7 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami formami ochrony zabytków są:

1) wpis do rejestru zabytków;

1a) wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa;

2) uznanie za pomnik historii;

3) utworzenie parku kulturowego;

4) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Rejestr zabytków, dla zabytków znajdujących się na terenie województwa prowadzi wojewódzki konserwator zabytków (art.8.1. cyt. ustawy).

Do rejestru wpisuje się zabytek nieruchomy na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku nieruchomego lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy (art.9.1. cyt. ustawy). Do rejestru może być również wpisane otoczenie zabytku wpisanego do rejestru, a także nazwa geograficzna, historyczna lub tradycyjna tego zabytku.

Na terenie gminy Milanów nie występują obiekty uznane za pomnik historii oraz parki kulturowe.

W rejestrze zabytków nieruchomych województwa lubelskiego z terenu gminy Milanów znajduje się 8 pozycji, w tym 2 zespoły dworskie, 1 zespół kościelny, 2 kościoły, 3 cmentarze. Obiekty wpisane do rejestru zabytków zlokalizowane są w 5 miejscowościach: Kopina, Milanów, Okalew, Radcze, Rudno.

l.p	miejsowość	obiekt	Nr rejestru zabytków, data i nr wpisu
1	Kopina	zespół dworski obejmujący: dwór drewniany, piwnicę murowaną i ogród odpowiadający działce wskazanej w decyzji, w gran. wg załączników	A/499 decyzja LWKZ w Lublinie z dn. 9.05.2005, znak: KD/4402/209/1927/05
2	Milanów (obręb geod.: Kolonia Milanów)	założenie dworsko-ogrodowe z zespołem gorzelni: dwór, park z alejami dojazdowymi, oficyna, stajnia cugowa, oranżeria, gorzelnia, magazyn gorzelni, część wschodnia d. domu gorzelnianego, wg zał. planu	A/1371 (d. nr A/151) decyzja WKZ w Białej Podlaskiej z dn. 17.06.1985, znak: KL.VII-5340/12/85
3	Milanów	zespół kościoła parafialnego pw. Niepokalanego Poczęcia NMP: kościół, plebania, otaczający drzewostan, na działkach wskazanych w decyzji, w granicach wg zał. planu	A/1370 (d. A/226) decyzja WKZ w Białej Podlaskiej z dn. 21.06.1993, znak: PSOZ-377/2/93
4	Okalew	cmentarz wojenny (niemiecki) z I wojny świat., wraz z drzewostanem, w obrębie działki wskazanej w decyzji, w granicach zał. planu	A/1348 (d. A/250) decyzja WKZ w Białej Podlaskiej z dn. 1995.09.08, znak: PSOZ-890/2/95

5	Radcze	cmentarz unicki, wraz z drzewostanem, w granicach działki	A/1393 (d. A/220) decyzja WKZ w Białej Podlaskiej z dn. 13.05.1993, znak: PSOZ-275/2/93
6	Radcze	kościół paraf. pw. św. Mikołaja, z otaczającym drzewostanem w obrębie placu przykościelnego, w granicach wg zał. planu	A/1394 (d. A/217) decyzja WKZ w Białej Podlaskiej z dn. 10.03.1993, znak: PSOZ-153/1/93
7	Rudno	cmentarz epidemiczny, wraz z drzewostanem, w obrębie działki wskazanej w decyzji, w granicach wg zał. planu	A/1374 (d. A/221) decyzja WKZ w Białej Podlaskiej z dn. 14.05.1993, znak: PSOZ-292/2/93
8	Rudno	kościół paraf. pw. Przemienienia Pańskiego i św. Andrzeja Boboli z wyposażeniem wnętrza i otoczeniem w granicach cmentarza kościelnego, dzwonnica	A/109 decyzja WKZ w Lublinie z dn. 30.11.1966, znak: Kl.V-7/140/66

5.4. GMINNA EWIDENCJA ZABYTEKÓW

W oparciu o art. 22 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomości z terenu gminy.

Zakres gminnej ewidencji zabytków obejmuje:

- zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
- inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;
- inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta), w porozumieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Gminna ewidencja zabytków zgodnie z art. 21 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami.

W gminie Milanów w gminnej ewidencji zabytków ujętych jest ogółem 81 obiektów nieruchomości i 95 stanowisk archeologicznych. W ewidencji znajdują się m.in.: 3 kościoły, 5 cmentarzy, 2 kaplice, 3 kapliczki przydrożne, 5 krzyży przydrożnych, 2 figury, 1 dwór, 1 pałac, 3 parki, 19 domów. Ewidencja zawiera najcenniejsze pod względem artystycznym, historycznym, architektonicznym obiekty z terenu gminy oraz przykłady budownictwa ludowego.

Szczegółowy wykaz obiektów znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków zamieszczony jest w rozdziale „Aneksy”. W ujęciu tabelarycznym zamieszczono wykaz obiektów z podziałem na dwie grupy: zabytki nieruchome, ruchome, parki, cmentarze i zabytki archeologiczne.

5.5. ZABYTKI O NAJWYŻSZYM ZNACZENIU DLA GMINY

Spośród elementów dziedzictwa kulturowego gminy najwyższe znaczenie, wyróżniające gminę na tle innych mają następujące zabytki:

- 1. Kościół parafialny pw. Niepokalanego Poczęcia NMP w Milanowie**
- 2. Kościół parafialny pw. Przemienienia Pańskiego i św. Andrzeja Boboli wraz z dzwonnica w Rudnie**
- 3. Założenie dworsko - ogrodowe w Milanowie**
- 4. Założenie dworsko - ogrodowe w Kopinie**

Kościół parafialny pw. Niepokalanego Poczęcia NMP w Milanowie

Kościół parafialny pw. Niepokalanego Poczęcia NMP w Milanowie wybudowany został w l. 1858 - 72 w stylu późnoklasycystycznym. W 1928 r. erygowana została parafia rzymskokatolicka.

Kościół murowany. Posiada prostokątną nawę z węższym, kwadratowym prezbiterium, przy którym znajdują się prostokątne zakrystie. Do nawy od strony południowej przylega czworoboczna, trójkondygnacyjna wieża z otworami dzwonowymi zamkniętymi półkoliście. Wieża zwieńczona jest ostrosłupowym hełmem. Trójosiowa fasada z trójkątnym tympanonem podzielona jest pilastrami podtrzymującymi belkowanie. Nawę przykrywa dach dwuspadowy, zakrystie dachy pulpitowe.

Kościół parafialny pw. Przemienienia Pańskiego i św. Andrzeja Boboli wraz z dzwonnica w Rudnie

Kościół w Rudnie wybudowany został w latach 1817 - 1818. Wcześniej istniała w Rudnie drewniana cerkiew unicka (parafia erygowana była w 1550 r.). W l. 1875 - 1915 obiekt funkcjonował jako cerkiew prawosławna. Parafia rzym.- kat. została erygowana w 1919 r., wówczas przeprowadzono remont obiektu m.in. wzniesiono na dachu nową kopułę. Kolejny remont wykonano w 1930 r. W 1943 r. wymieniono pokrycie dachowe. W latach 2011 - 2014 wykonano remont kapitalny obiektu (odnowiono wnętrze, wymieniono pokrycie dachowe, szalunki elewacji, stolarkę okienną).

Kościół wzniesiony jest z drewna, w konstrukcji zrębowej. Z zewnątrz oszalowany, wewnątrz otynkowany. Korpus główny złożony jest z trzech naw, do którego przylega od

wschodu prezbiterium zamknięte trójbocznie oraz od zachodu kruchta. Przy prezbiterium znajdują się dwie zakrystie. Wszystkie części przykrywa wspólny dach dwuspadowy, od wschodu przechodzący w wielopołaciowy, zakrystie przykryte są dachami jednospadowymi. Na dachu znajduje się wieloboczna sygnaturka z pseudolatarnią i baniastym hełmem. Wnętrze w nawie głównej i prezbiterium przykryte jest pozorną kolebką. Nawy boczne wydzielone są od nawy głównej trzema parami słupów.

Przy kościele zlokalizowana jest drewniana dzwonnica, wybudowana ok. 1810 r. Założona na rzucie kwadratu, posiada dwie kondygnacje. Dolna kondygnacja wzniesiona jest w konstrukcji zrębowej. Górna kondygnacja węższa, w konstrukcji słupowo - ramowej, otwarta arkadowo, przykryta jest dachem namiotowym.

Założenie dworsko - ogrodowe w Milanowie

Początki Milanowa sięgają XVI/XV w. W XVI w. dobra milanowskie należały prawdopodobnie do rodziny Firlejów. W 2 poł. XVI w. stanowiły własność Andrzeja Gołuchowskiego, następnie zapewne rodziny Milanowskich, w XVIII w. Potockich, następnie Uruskich, Cabogów, Czetwertyńskich i Żółtowskich.

Dwór wzniesiony został w latach 1872 – 1874 przez Czetwertyńskich wg projektu Franciszka Lanciego, zapewne z wykorzystaniem wcześniejszego XVIII - wiecznego obiektu. Po 1945 r. przejęty przez Skarb Państwa i wykorzystany na szkołę.

Murowany, składa się z korpusu i dwóch przylegających do niego pawilonów oraz dobudówek. Korpus parterowy nakryty jest dachem dwuspadowym, z tarasem wzdłuż elewacji ogrodowej nakrytym dachem jednospadowym, wspartym na słupach. W elewacji frontowej występuje ryzalit nakryty dachem dwuspadowym. Między ryzalitem a pawilonem zachodnim znajduje się taras przykryty dachem jednospadowym. Dwukondygnacyjne pawilony, nakryte są czterospadowymi dachami. Parterową dobudówkę zachodnią przykrywa dach trójspadowy. Parterowa dobudówka wschodnia nakryta jest dachem dwuspadowym, do niej przylega kolejna z użytkowym poddaszem, nakryta dachem dwuspadowym z kalenicą prostopadłą do budynku głównego. Plan budynku jest mocno wydłużony. Korpus jest dwu i półtraktowy ze środkowym, wzdłużnym korytarzem. Pawilon wschodni dwu i półtraktowy z wzdłużnym korytarzem, pawilon zachodni dwutraktowy. W pawilonie południowym oraz pomieszczeniach południowych korpusu mieściła się część reprezentacyjna z hallem wejściowym i klatką schodową na piętro, salonem, jadalnią, biblioteką, gabinetami i ogrodem zimowym. Na piętrze

pawilonu znajdowały się pokoje gościnne. Pozostała część dworu pełniła funkcję prywatną oraz gospodarczą (część zachodnia).

Dwór wzniesiony jest w duchu eklektycznym. Elewacje wzbogacone są lizenami oraz dekoracyjnym opracowaniem okien pawilonów, które w górnej kondygnacji mają formę biforiów. Na elewacji pawilonu południowego umieszczone są koliste płyciny z popiersiami M. Konopnickiej i A. Mickiewicza.

Od XVI w. w Milanowie istniał folwark o charakterze użytkowym. Ok. poł. XIX w. założenie zostało rozbudowane otrzymując regularną kompozycję. Po 1872 r. nastąpiło przekształcenie zespołu, wówczas został założony park krajobrazowy oraz zasadzone aleje przy drodze prowadzącej do kościoła i do Zieleńca. W parku zachowała się duża ilość starych drzew, podjazd, część dróg parkowych, aleje lipowe.

Założenie dworsko - ogrodowe w Kopinie

W XV w. dobra kopińskie należały do drobnej szlachty Kopińskich. W XIX w. istniał tu folwark o funkcji użytkowej. Obecne założenie zostało rozplanowane ok. 1936 r. przez Włodzimierza Czetwertyńskiego. W miejscu folwarku ulokowano nowe zabudowania gospodarcze, zaś na pd. – zach. i południe od nich założono ogród warzywny, sad oraz ogród ozdobny z dworem. Po 1944 r. majątek w Kopinie rozparcelowano, a w dworze umieszczono szkołę. Zabudowa gospodarcza została rozebrana.

Dwór w Kopinie wzniesiony został w latach 1936 – 1938. Drewniany, konstrukcji zrębowej. Z zewnątrz szalowany, wewnątrz otynkowany. Bryła dworu złożona jest z trzech prostopadłościanów, przykrytych wspólnym dachem łamanym. Parter jest dwutraktowy, trójdziałowy. Dział środkowy szerszy od pozostałych, z salonem o ściętych narożach i hollem z podcieniem od północy. Dział zachodni złożony z dwóch pokoi i podcienia od ogrodu. Dział wschodni z korytarzem obiegającym i przyległymi pomieszczeniami. Na poddaszu znajduje się korytarz i dwutraktowy układ sześciu pomieszczeń.

6. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY ANALIZA SZANS I ZAGROŻEŃ mocne i słabe strony

Oblicze kulturowe danego obszaru jest zapisem jego historii w konkretnym krajobrazie, dopełnionym przez sferę wartości niematerialnych. W przypadku gminy Milanów związane jest ściśle z kulturą wiejską (ludową). Po II wojnie światowej na terenach wiejskich nastąpił szybki proces zmian, które dotąd przebiegały stosunkowo powoli i harmonijnie. Przemiany te, zachodzące na płaszczyźnie społecznej i ekonomicznej zaznaczyły się także w sferze urbanistyki i kultury, powodując wielowarstwową degradację całych obszarów kulturowych. Ich konsekwencją jest rozpad tradycyjnych więzi społecznych, zanik tradycyjnych funkcji oraz oryginalnych cech organizmów wiejskich. Odrzucenie przez mieszkańców wsi tradycyjnych form budownictwa i rozplanowania siedlisk, wprowadzanie budynków wyobcowanych z tradycji, przypadkowo lokalizowanych i likwidacja dawnych siedlisk spowodowało destrukcję historycznych struktur ruralistycznych. Efektem tych niepożądanych działań jest postępujący zanik indywidualnego oblicza wsi na terenie gminy Milanów. W chwili obecnej tylko w niektórych wsiach (Rudno, Radcze, Milanów) zachowały się nieliczne przykłady tradycyjnego budownictwa drewnianego. Obiekty te znajdują się w różnym stanie zachowania.

Dobrym użytkownikiem obiektów zabytkowych na terenie gminy są parafie kościoła rzymskokatolickiego. Kościoły w Milanowie, Radczu i Rudnie są w dobrym stanie zachowania. W 2011 r. wykonany został remont elewacji kościoła w Milanowie. W 2017 r. wyremontowano dach plebanii w Milanowie, w 2019 r. wykonano remont elewacji budynku. W Rudnie w l. 2011 - 2014 przeprowadzono remont kapitalny kościoła, obejmujący zrąb, elewacje, dach, wnętrze, zaś w l. 2015 - 2016 remont kapitalny dzwonnicy. W 2013 r. wykonano remont elewacji i dachu kościoła w Radczu, przeprowadzono także prace pielęgnacyjne przy drzewostanie przykościelnym.

Założenie dworsko – ogrodowe w Milanowie, po likwidacji placówki oświatowej nieużytkowane, obecnie przejęte zostało w części (pałac, oficyna i część parku) przez Caritas Diecezji Siedleckiej. W zespole, w ramach utworzonego Centrum Kultury Caritas, planowane jest wykonanie prac remontowych i adaptacyjnych w budynku pałacu i oficyny. Nieużytkowane są pozostałe budynki zespołu, w tym d. stajnia, wozownia, pralnia. W złym stanie technicznym jest budynek d. wozowni.

Zespół w Kopinie, po likwidacji placówki oświatowej, od paru lat nieużytkowany, po doraźnych zabezpieczeniach znajduje się w stanie dostatecznym.

Budynki zespołu gorzelni w Milanowie są użytkowane zgodnie z pierwotnym przeznaczeniem.

Należące do Gminy Milanów dwa obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków: budynek Domu Strażaka w Rudnie i budynek ośmioraka w Milanowie są w dobrym stanie zachowania i nie wymagają prac remontowych. W 2017 r. Gmina Milanów wykonała prace porządkowe i oznakowanie w postaci tablicy informacyjnej cmentarza wojennego w Okalewie, stanowiącego własność Skarbu Państwa, utrzymanie którego zostało powierzone przez Wojewodę Lubelskiego Gminie Milanów. Bieżących prac porządkowych wymaga cmentarz wojenny w Cichostowie.

Duża ilość obiektów znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków na terenie gminy Milanów pozostaje nieużytkowana. Są to budynki gospodarcze (drewutnia, szklarnia, wozownia, piwnica) w założeniu dworsko - ogrodowym w Milanowie, budynki w zespole szpitala w Milanowie, budynki spichlerzy w Milanowie i Rudzieńcu, wiatrak w Radczu, dawna poczta w Rudnie, dawna szkoła w Rudzieńcu. W bardzo złym stanie zachowania znajduje się dawna pralnia w zespole szpitala w Milanowie oraz w złym stanie wiatrak w Radczu.

W celu określenia podstawowych priorytetów gminnego programu opieki nad zabytkami dokonano analizy szans i zagrożeń dotyczących dziedzictwa kulturowego gminy poprzez wskazanie mocnych i słabych stron. Analizę przeprowadzono na podstawie:

- 1) analizy uwarunkowań zewnętrznych ochrony dziedzictwa kulturowego gminy (analiza dokumentów programowych wykonanych na poziomie kraju, województwa, powiatu),
- 2) analizy uwarunkowań wewnętrznych ochrony dziedzictwa kulturowego gminy (analiza dokumentów programowych wykonanych na poziomie gminy),
- 3) analizy zasobu zabytkowego gminy wykorzystanego w diagnozie stanu dziedzictwa kulturowego gminy,
- 4) oceny stanu dziedzictwa kulturowego gminy,
- 5) analizy możliwości wykorzystania dziedzictwa kulturowego gminy w rozwoju społecznym i gospodarczym regionu.

Atuty – mocne strony

- atrakcyjne walory naturalne umożliwiające rozwój turystyki
- różnorodność zasobu dziedzictwa kulturowego, w tym niematerialnego
- różnorodność typów obiektów zabytkowych
- silna tożsamość kulturowa mieszkańców gminy
- działalność licznych twórców oraz artystów ludowych,
- aktywność społeczności lokalnych w zachowaniu wartości niematerialnych (działalność Kół Gospodyń Wiejskich w Milanowie, Kostrach, Radczu, działalność Stowarzyszenia „Nasza Wieś” w Rudnie, Kapeli Ludowej „Czeremcha” w Milanowie)
- funkcjonowanie Izby Pamięci w Rudnie
- aktywnie działające instytucje kultury (Gminny Ośrodek Kultury, Biblioteka Gminna)
- organizowanie imprez promujących folklor i kulturę ludową (KAPELIADA, Gminny Przegląd Kolęd i Pastorałek w Milanowie, dożynki gminne).

Słabe strony

- degradacja środowiska kulturowego poprzez nadmierne uszczuplanie jego zasobów
- degradacja struktur ruralistycznych poprzez przypadkowe inwestycje, rozpraszanie zabudowy
- zanik tradycyjnego budownictwa wiejskiego
- zanik cech regionalnych w budownictwie
- zły stan zachowania niektórych obiektów zabytkowych (część budynków w założeniu dworsko – ogrodowym w Milanowie oraz niektórych obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków np. budynków w zespole szpitala w Milanowie)
- przedłużający się stan nieużytkowania niektórych obiektów zabytkowych, w tym dworu w Kopinie, budynków w założeniu dworsko - parkowym w Milanowie oraz niektórych obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków np. budynków w zespole szpitala w Milanowie, spichlerza w Rudzieńcu, magazynu w Milanowie)
- niedostateczne nakłady finansowe na wspieranie zachowania i opieki nad zabytkami, w tym roboty budowlane i prace konserwatorskie przy obiektach wpisanych do rejestru i obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków

- brak społecznej opieki nad zabytkami gminy
- brak edukacji z zakresu wartości i ochrony dziedzictwa kulturowego
- niewystarczająca promocja walorów przyrodniczo-kulturowych gminy
- niewielkie zainteresowanie tradycją ludową i folklorem wśród młodzieży
- niewystarczające wykorzystanie potencjału kulturowego i przyrodniczego gminy dla rozwoju turystyki i rekreacji
- brak bazy turystycznej
- niedostateczny zakres świadczenia usług agroturystycznych
- niedostateczna ilość szlaków turystycznych, wykorzystujących walory przyrodnicze i kulturowe gminy

Szanse

- możliwość prowadzenia systemowej rewitalizacji obszarów ważnych społecznie i kulturowo dla społeczności lokalnych
- możliwość pozyskania zewnętrznych środków finansowych na rzecz rewitalizacji obszarów, rewaloryzacji i adaptacji obiektów zabytkowych
- wykorzystanie obiektów zabytkowych na cele służące lokalnym społecznościom
- uwzględnienie ochrony dziedzictwa kulturowego w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego
- podjęte działania zmierzające do remontu i adaptacji na cele społeczne obiektów w założeniu dworsko – ogrodowym w Milanowie
- organizowanie imprez kulturalnych, wystaw, spotkań, festiwali, koncertów, widowisk promujących lokalną tradycję
- aktywizacja lokalnych społeczności w celu kultywowania miejscowych tradycji
- istniejące regulacje prawne w zakresie ochrony krajobrazu
- popularyzacja przemysłów czasu wolnego w oparciu o obiekty dziedzictwa kulturowego
- wzrost zapotrzebowania na usługi turystyczne oraz wypoczynek na obszarach wiejskich w bliskim kontakcie z naturą
- rozwój turystyki na bazie walorów naturalnych i kulturowych gminy
- zwiększenie ilości gospodarstw agroturystycznych o zróżnicowanej ofercie usług
- tworzenie szlaków turystyki kulturowej pieszej, konnej, rowerowej

Zagrożenia

- zanik tradycyjnych form budownictwa
- utrata i rozpad tradycyjnych więzi społecznych, zanik oryginalnych cech oraz tradycyjnych funkcji organizmów wiejskich
- pogorszenie stanu zachowania niektórych obiektów zabytkowych (nieużytkowanego dworu w Kopinie, budynków w założeniu dworsko - parkowym w Milanowie oraz niektórych obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków np. budynków w zespole szpitala w Milanowie)
- niska świadomość społeczna dotycząca zasobu i wartości zabytków z terenu gminy
- brak systemu dofinansowywania przez samorząd gminy robót budowlanych i prac konserwatorskich przy obiektach zabytkowych ważnych dla społeczności lokalnych
- słabe zainteresowanie młodego pokolenia twórczością ludową
- brak bazy turystycznej
- brak specjalistycznych opracowań mających na celu ochronę krajobrazu kulturowego gminy

7. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE

7.1. Priorytety, kierunki działań i zadania programu opieki

Zgodnie z art. 87 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wójt gminy zobowiązany jest do sporządzania na okres czterech lat gminnego programu opieki nad zabytkami. Program przyjmuje do realizacji na mocy uchwały rada gminy. Z realizacji programu wójt sporządza co dwa lata sprawozdanie, które przedstawia radzie gminy. Program opieki nad zabytkami ma na celu, w szczególności:

- 1) włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- 2) uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- 3) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- 4) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- 5) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- 6) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- 7) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

W „Programie Opieki Nad Zabytkami Gminy Milanów na lata 2021 – 2024” przy określaniu działań priorytetowych uwzględniono cele wymienione w art. 87 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, wnioski wynikające z diagnozy stanu dziedzictwa kulturowego oraz oceny opracowań strategicznych gminy.

Priorytetowe działania i zadania do realizacji w ramach „Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Milanów na lata 2021 – 2024” zostały przedstawione w formie

tabelarycznej. Wyszczególniono trzy priorytetowe kierunki działań, którym przyporządkowane zostały zadania do realizacji.

PRIORYTET I:

Ochrona i rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego gminy jako potencjalnego czynnika rozwoju społeczno - gospodarczego gminy

PRIORYTET II:

Ochrona krajobrazu kulturowego gminy

PRIORYTET III:

Popularyzacja spuścizny kulturowej jako czynnika współtworzącego lokalną tożsamość kulturową mieszkańców i budującego zewnętrzny wizerunek gminy

PRIORYTET I	
Kierunki działań	Zadania
1. Poprawa stanu zachowania zabytków, zapobieżenie ich dewastacji.	1. Kontynuacja w latach 2021 i 2022 prac konserwatorskich w dojazdowej alei lipowej w założeniu dworsko - ogrodowym w Milanowie, położonej w obrębie dz. ewid. nr 235/1, 235/2. 2. Monitorowanie stanu zachowania zabytkowych cmentarzy wojennych.

	<p>3. Monitorowanie stanu zachowania obiektów zabytkowych stanowiących własność gminy /wykonywanie przeglądów stanu technicznego obiektów/.</p> <p>4. Prowadzenie bieżących prac remontowych i porządkowych przy obiektach zabytkowych stanowiących własność gminy.</p> <p>5. Współpraca z właścicielami i użytkownikami obiektów zabytkowych - wspieranie działań związanych z prowadzeniem prac konserwatorskich i robót budowlanych.</p> <p>6. Podejmowanie działań w celu pozyskiwania środków zewnętrznych na rewaloryzację obiektów zabytkowych.</p> <p>7. Stała weryfikacja i aktualizacja gminnej ewidencji zabytków.</p>
PRIORYTET II	
Kierunki działań	Zadania
1. Ochrona układów ruralistycznych	<p>1. Uwzględnienie w planie zagospodarowania przestrzennego:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ochrony panoram i przedpoli widokowych osad, - powstrzymanie rozpraszania osadnictwa poprzez wypełnianie zabudową wolnych działek budowlanych w obszarach wsi na zasadzie kontynuacji historycznych siedlisk,

	- utrzymanie historycznych gabarytów i form architektonicznych zabudowy.
PRIORYTET III	
Kierunki działań	Zadania
<p>1. Popularyzacja wiedzy o dziedzictwie kulturowym gminy</p>	<p>1. Utworzenie strony internetowej poświęconej dziedzictwu kulturowemu gminy.</p> <p>2. Wspieranie publikacji i działań o charakterze edukacyjnym, naukowym, popularyzatorskim dotyczących dziedzictwa kulturowego gminy.</p> <p>3. Wprowadzenie tematyki związanej z lokalnym dziedzictwem kulturowym i historią do edukacji szkolnej /propagowanie miejscowego dziedzictwa kulturowego poprzez np. organizowanie zajęć tematycznych, wycieczek, konkursów, lekcji poświęconych historii i dziedzictwu kulturowemu regionu/.</p>
<p>2. Promocja dziedzictwa kulturowego gminy</p>	<p>4. Wspieranie inicjatyw indywidualnych i społecznych związanych z utrzymaniem materialnego i niematerialnego dziedzictwa kulturowego gminy, w tym lokalnych twórców i artystów ludowych, kół gospodyń wiejskich, Stowarzyszenia „Nasza Wieś” w Rudnie</p>

	<p>5. Wspieranie tworzenia i funkcjonowania izb regionalnych i izb pamięci narodowej.</p> <p>6. Kontynuacja corocznych imprez propagujących folklor i kulturę ludową.</p>
--	---

Oczekiwane rezultaty realizacji zadań w okresie czteroletnim obowiązywania programu opieki nad zabytkami obrazuje poniższa tabela.

Zadania	Oczekiwane rezultaty
Przeprowadzenie prac konserwatorskich zabytkowej alei lipowej w Milanowie.	Utrzymanie w dobrym stanie zabytkowej alei. Poprawa warunków zdrowotnych, estetycznych i bezpieczeństwa alei.
Monitorowanie stanu zachowania cmentarzy wojennych.	Utrzymanie cmentarzy w dobrym stanie zachowania.
Monitorowanie stanu zachowania obiektów zabytkowych stanowiących własność Gminy Milanów.	Utrzymanie obiektów w dobrym stanie technicznym. Eliminacja ewentualnych zagrożeń w utrzymaniu i stanie technicznym obiektów.
Prowadzenie bieżących prac remontowych i porządkowych przy obiektach zabytkowych stanowiących własność Gminy Milanów.	Utrzymanie obiektów w dobrym stanie zachowania.

Współpraca z właścicielami i użytkownikami obiektów zabytkowych.	Zwiększenie wiedzy dotyczącej możliwości pozyskiwania funduszy zewnętrznych na remonty obiektów zabytkowych, zwiększenie liczby obiektów zabytkowych poddanych pracom konserwatorskim i robotom budowlanym. Poprawa stanu zachowania obiektów zabytkowych.
Podjęcie działań w celu pozyskiwania środków zewnętrznych na rewaloryzację obiektów zabytkowych.	Zwiększenie liczby obiektów zabytkowych poddanych pracom konserwatorskim i robotom budowlanym. Poprawa stanu zachowania obiektów zabytkowych.
Stała weryfikacja i aktualizacja gminnej ewidencji zabytków.	Pozyskiwanie wiedzy na temat obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków.
Utworzenie strony internetowej poświęconej dziedzictwu kulturowemu gminy.	Wzrost zainteresowania dziedzictwem kulturowym wśród mieszkańców gminy.
Wspieranie publikacji i działań o charakterze edukacyjnym, naukowym, popularyzatorskim dotyczących dziedzictwa kulturowego gminy.	Wzrost wiedzy w na temat dziedzictwa kulturowego i historii gminy wśród jej mieszkańców.
Wprowadzenie tematyki związanej z lokalnym dziedzictwem kulturowym i historią do edukacji szkolnej.	Pozyskanie wiedzy na temat miejscowego dziedzictwa kulturowego oraz wzrost zainteresowania lokalną historią wśród dzieci i młodzieży.

Wspieranie inicjatyw indywidualnych i społecznych związanych z utrzymaniem materialnego i niematerialnego dziedzictwa kulturowego gminy.	Aktywizacja społeczna i kulturowa różnych grup społeczności lokalnej. Przekazywanie młodym pokoleniom miejscowych zwyczajów, tradycji, obrzędów.
Wspieranie funkcjonowania i tworzenie izb regionalnych i izb pamięci narodowej.	Zwiększenie zainteresowania historią regionu, lokalną tradycją i kulturą ludową wśród mieszkańców gminy.
Kontynuacja corocznych imprez propagujących folklor i kulturę ludową.	Zwiększenie zainteresowania lokalną tradycją i kulturą ludową wśród mieszkańców gminy.
Określenie kryteriów ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym.	Utrzymanie i rewaloryzacja charakteru krajobrazu wiejskiego oraz ochrona przed dewastacją otoczenia obiektów zabytkowych.

8. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Gminny Program Opieki Nad Zabytkami Gminy Milanów będzie realizowany poprzez wykonanie wskazanych w programie zadań w celu osiągnięcia wyznaczonych priorytetów. Podstawę instrumentarium stanowią obowiązujące przepisy prawne i zawarte w nich regulacje dotyczące instrumentów prawno - ekonomicznych i finansów publicznych.

Zadania będą wykonywane za pomocą następujących instrumentów:

- ✓ instrumentów prawnych,
- ✓ instrumentów finansowych,
- ✓ instrumentów koordynacji,
- ✓ instrumentów społecznych,
- ✓ instrumentów kontrolnych.

1. Instrumenty prawne

Instrumenty prawne wynikają z obowiązujących przepisów prawnych. Do instrumentów prawnych, jakimi dysponuje gmina, bazujących na obowiązujących ustawach i przepisach szczegółowych, umożliwiających realizację programu należy np. uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, rozszerzenie zasobu gminnej ewidencji zabytków, wykonywanie decyzji administracyjnych, w tym wojewódzkiego konserwatora zabytków.

2. Instrumenty finansowe:

- finansowanie prac konserwatorskich i remontowych przy obiektach zabytkowych będących własnością Gminy Milanów,
- środki z budżetu Gminy Milanów przeznaczone na prace konserwatorskie i roboty budowlane przy zabytkach nie będących własnością Gminy Milanów,
- korzystanie z programów uwzględniających finansowanie z funduszy europejskich.

3. Instrumenty koordynacji:

- realizacja projektów i programów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w wojewódzkich, powiatowych i gminnych strategiach, planach rozwoju lokalnego itp.,
- współpraca z ośrodkami naukowymi i akademickimi,

- współpraca z wojewódzkim konserwatorem zabytków,
- współpraca z sąsiednimi samorządami w celu wypracowania wspólnej polityki ochrony środowiska kulturowego i przyrodniczego.

3. Instrumenty społeczne:

- działania promocyjne i informacyjne dotyczące zasobu i znaczenia dziedzictwa kulturowego gminy, zmierzające do wzrostu zainteresowania społecznego i zaangażowania w ochronę dziedzictwa społeczności lokalnych,
- działania edukacyjne rozszerzające wiedzę na temat dziedzictwa kulturowego, w tym zabytków,
- współdziałanie z organizacjami społecznymi, stowarzyszeniami, właścicielami oraz użytkownikami obiektów zabytkowych,
- działania prowadzące do tworzenia miejsc pracy związanych z dziedzictwem kulturowym (wykorzystanie obiektów zabytkowych, turystyka, kultura),

4. Instrumenty kontrolne:

- aktualizacja i weryfikacja gminnej ewidencji zabytków,
- monitorowanie stanu zachowania obiektów zabytkowych,
- ocena zmian w zagospodarowaniu przestrzennym gminy,
- sporządzanie, co dwa lata, sprawozdania z realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami.

9. ZASADY OCENY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Zgodnie z art. 87 ust. 5 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, z realizacji programu opieki nad zabytkami wójt sporządza, co dwa lata, sprawozdanie, które przedstawia radzie gminy.

Wykonanie sprawozdania powinna poprzedzić ocena poziomu realizacji gminnego programu uwzględniająca:

- a) wykonanie zadań przyjętych do realizacji w okresie czteroletnim obowiązywania gminnego programu opieki nad zabytkami,
- b) efektywność ich wykonania.

Poniżej przedstawiono zestaw mierników syntetycznych, pozwalających ocenić stopień realizacji „Programu Opieki Nad Zabytkami Gminy Milanów na lata 2021 – 2024”. Zestaw mierników opracowany został na poziomie działań priorytetowych.

Priorytetowe działania	Ochrona i rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego gminy jako potencjalnego czynnika rozwoju społeczno-gospodarczego gminy
Mierniki	Liczba wykonanych oględzin obiektów zabytkowych. Wartość środków finansowych przeznaczonych z budżetu gminy na ochronę zabytków. Liczba weryfikacji dokonanych w GEZ.

Priorytetowe działania	Ochrona krajobrazu kulturowego gminy
Mierniki	Liczba obszarów objętych ochroną w planach/zmianach do planu zagospodarowania przestrzennego gminy.

Priorytetowe działania	Popularyzacja spuścizny kulturowej jako czynnika współtworzącego lokalną tożsamość kulturową mieszkańców i budującego zewnętrzny wizerunek gminy
Mierniki	<p>Liczba inicjatyw indywidualnych i społecznych związanych z opieką nad dziedzictwem niematerialnym wspieranych przez gminę.</p> <p>Liczba osób odwiedzających izbę regionalną.</p> <p>Liczba zrealizowanych konkursów z zakresu wiedzy o regionie, festynów, działań edukacyjnych na terenie gminy.</p>

10. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Środki finansowe na realizację zadań związanych z ochroną i opieką nad zabytkami na terenie gminy Milanów mogą zostać pozyskane ze środków:

- publicznych

- środki krajowe np.:

- ✓ dotacje Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego
- ✓ dotacje Lubelskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków
- ✓ dotacje wojewódzkie
- ✓ budżet Powiatu Parczewskiego
- ✓ budżet Gminy Milanów
- ✓ programy Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego
- ✓ promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

- środki dostępne w ramach programów finansowanych z Unii Europejskiej

- z sektora prywatnego (osób fizycznych, prawnych, kościelnych, stowarzyszeń, organizacji, itp., w tym w ramach projektów partnerstwa publiczno - prywatnego).

11. REALIZACJA I FINANSOWANIE PRZEZ GMINĘ ZADAŃ Z ZAKRESU OCHRONY ZABYTKÓW

Zgodnie z art. 5 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami opieka nad zabytkiem sprawowana jest przez jego właściciela lub posiadacza i polega, w szczególności, m.in. na zapewnieniu warunku prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku. Obowiązek dbania o stan zachowania zabytku, w tym ponoszenie kosztów związanych z robotami budowlanymi prowadzonymi przy obiekcie, pracami konserwatorskimi i restauratorskimi spoczywa więc na właścicielu zabytku. Z kolei art. 4 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami stanowi, że zadaniem organów administracji publicznej w zakresie ochrony zabytków jest m.in. zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków.

Realizacja zadań Gminy Milanów w zakresie ochrony zabytków powinna przebiegać na trzech płaszczyznach:

1. Opieki nad zabytkami stanowiącymi własność Gminy Milanów;
2. Wspierania robót budowlanych, prac konserwatorskich i restauratorskich przy zabytkach z terenu gminy niebędących własnością Gminy Milanów;
3. Ochrona dziedzictwa kulturowego, w tym krajobrazu kulturowego całego obszaru gminy.

Gmina Milanów jest właścicielem dwóch obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków: budynku Domu Strażaka w Rudnie i budynku dawnego ośmioraka w Milanowie. W chwili obecnej obiekty te znajdują się w dobrym stanie zachowania i nie wymagają przeprowadzenia prac remontowych. Wobec braku zagrożeń dotyczących stanu technicznego w/w zabytków, których właścicielem jest Gmina Milanów, w programie nie sformułowano zadań celowych związanych ze stanem zachowania obiektów.

W latach 2019 i 2020 Gmina Milanów prowadziła, w oparciu o przygotowany program, ze środków własnych, prace konserwatorskie w alei lipowej znajdującej się na terenie wpisanego do rejestru zabytków założenia dworsko – ogrodowego w Milanowie. W ramach prac przeprowadzono zabiegi pielęgnacyjne, wycinkę, cięcia sanitarne i zabezpieczające w koronach drzew.

Gmina Milanów nie posiada uchwały umożliwiającej udzielanie dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane prowadzone przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków z terenu gminy. Środki na prace remontowe przy zabytkach zabezpieczane są w budżecie na dany rok w związku z zaplanowanymi konkretnymi pracami. W chwili obecnej, zaplanowanym w perspektywie kolejnych dwóch lat działaniem związanym z ochroną zabytków, realizowanym i finansowanym przez Gminę Milanów są prace konserwatorskie zabytkowej alei lipowej w założeniu dworsko – ogrodowym w Milanowie - po 10.800,00 zł na każdy rok (2021 i 2022). Zakres prac obejmuje m.in. wykonanie cięć sanitarnych, redukcję masy koron, usunięcie zamierających i martwych części drzew, usunięcie lub skrócenie pękniętych konarów.

W celu realizacji zadań „Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Milanów na lata 2012 - 2024” określonych w priorytecie I: „Ochrona i rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego jako potencjalnego czynnika rozwoju społeczno-gospodarczego gminy” zaleca się wydzielenie środków na ochronę zabytków w budżecie gminy. Art. 4 cyt. powyżej ustawy nakłada na organy administracji publicznej obowiązek zapewnienia warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie. Celem ułatwienia planowania prac remontowych i konserwatorskich przy obiektach zabytkowych oraz sprawnej kontynuacji realizowanych projektów wskazane jest, w miarę istniejących możliwości, coroczne zwiększanie poziomu finansowania. Docelowo zasadnym jest ustalenie stałego poziomu wydatków na ochronę zabytków np. stały procentowy udział środków na wsparcie prac przy zabytkach znajdujących się na terenie gmin, ustalony w corocznym budżecie gminy. Pożądane byłoby, aby Gmina Milanów w drodze stosownej uchwały dofinansowywała prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków.

Realizacja przez Gminę Milanów zadań z zakresu ochrony zabytków powinna obejmować opiekę nad zabytkami, którymi właścicielem jest Gmina Milanów, ochronę dziedzictwa kulturowego, w tym krajobrazu kulturowego oraz zachowanie przestrzeni kulturowej w kontekście przestrzennym, krajobrazowym i przyrodniczym całego obszaru gminy. Stosownie do art. 7 ustawy z dnia 8 marca 1990 o samorządzie gminnym do zadań własnych gminy należą m.in. sprawy ładu przestrzennego oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Narzędziem ochrony krajobrazu kulturowego są miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego. Realizacja priorytetu II programu: „Ochrona krajobrazu kulturowego gminy” powinna skupiać się na płaszczyźnie związanej z planowaniem przestrzennym. Zgodnie z art. 4 pkt 6 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami

jednym z działań, podejmowanych przez organy administracji publicznej związanych z ochroną zabytków jest „uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska”.

Zadania „Gminnego Programu opieki nad Zabytkami Gminy Milanów na lata 2021-2024” w ramach priorytetu III – „Popularyzacja spuścizny kulturowej jako czynnika współtworzącego lokalną tożsamość kulturową mieszkańców i budującego zewnętrzny wizerunek gminy” mogą być realizowane przez gminne instytucje kultury (Gminny Ośrodek Kultury, Gminna Biblioteka Publiczna) w ramach bieżącej działalności programowej oraz przez funkcjonujące na terenie gminy stowarzyszenia, koła, parafie we współpracy merytorycznej i wsparciu finansowym samorządu gminnego. W zakresie ustawy o działalności pożytku publicznego i wolontariacie gminy mogą wspierać działalność kulturalną związaną z ochroną zabytków i tradycji prowadzoną przez organizacje pozarządowe.

12. ANEKSY**WYKAZ OBIEKTÓW Z TERENU GMINY MILANÓW UJĘTYCH W GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTEKÓW**

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres Nr ewid. działki	Informacja o wpisie do rejestr zabytków
1	Cichostów	Kapliczka przydrożna	Cichostów Skrzyżowanie dróg 98/1	
2	Cichostów	Cmentarz wojenny	Cichostów Za domem nr 40 214	
3	Czeberaki	Kaplica przydrożna	Czeberaki Obok nr 60 46	
4	Czeberaki	Krzyż przydrożny	Czeberaki W pobliżu nr 68	
5	Czeberaki	Kapliczka przydrożna	Czeberaki Obok nr 53	
6	Czeberaki	Dom	Czeberaki nr 42 77/3	
7	Milanów	Zespół dworsko-parkowy	Milanów ul. M. Konopnickiej	A/1371
8	Milanów	Park dworski	Milanów ul. M. Konopnickiej 217, 218/23, 235/5	A/1371
9	Milanów	Pałac	Milanów ul. M. Konopnickiej 217	A/1371
10	Milanów	Oficyna pałacowa	Milanów ul. M. Konopnickiej 217	A/1371
11	Milanów	Stajnia	Milanów ul. M. Konopnickiej 218/23	A/1371
12	Milanów	Pralnia (pałacowa)	Milanów ul. M. Konopnickiej 218/23	
13	Milanów	Mury graniczne (przypałacowe)	Milanów ul. M. Konopnickiej 217	

14	Milanów	Brama główna (pałacowa)	Milanów ul. M. Konopnickiej 218/23	
15	Milanów	Oranżeria (pałacowa)	Milanów ul. M. Konopnickiej 217	A/1371
16	Milanów	Drewutnia (przypałacowa)	Milanów 217	
17	Milanów	Szklarnia (pałacowa)	Milanów 217	
18	Milanów	Wozownia (pałacowa)	Milanów 218/23	
19	Milanów	Figura Chrystus Miłosierny	Milanów 200	
20	Milanów	Piwnica (pałacowa)	Milanów 217	
21	Milanów	Ośmiorak	Milanów ul. Szkolna nr 1 227/8	
22	Milanów	Ośmiorak	Milanów ul. Kościelna nr 11 227/6, 227/7	
23	Milanów	Gorzelnia	Milanów ul. M. Konopnickiej 8 218/20	A/1371
24	Milanów	Magazyn spirytusowy (przy gorzelni)	Milanów ul. M. Konopnickiej 8 218/20	A/1371
25	Milanów	Spichlerz dworski	Milanów ul. Spółdzielcza nr 1 218/29	
26	Milanów	Dom gorzelnego	Milanów ul. M. Konopnickiej 10 218/19	A/1371
27	Milanów	Kościół paraf. rzym.-kat. pw. Niepolanego Poczęcia NMP	Milanów ul. Kościelna nr 21 204/2	A/1370
28	Milanów	Ogrodzenie cmentarza przykościelnego	Milanów ul. Kościelna nr 21 204/2	
29	Milanów	Figura św. Józefa obok kościółka	Milanów ul. Kościelna nr 21 204/2	
30	Milanów	Plebania	Milanów ul. Kościelna nr 21 204/1	A/1370
31	Milanów	Szkoła Powszechna	Milanów ul. Szkolna nr 12 124/4	

32	Milanów	Budynek szpitala	Milanów ul. Kościelna nr 19 205	
33	Milanów	Budynek pralni szpitalnej	Milanów ul. Kościelna nr 19 205	
34	Milanów	Piwnica (przyszpitalna)	Milanów ul. Kościelna nr 19 205	
35	Milanów	Krzyż przydrożny	Milanów ul. Wojska Polskiego, obok nr 77 a 1188	
36	Milanów	Dom	Milanów ul. M. Konopnickiej nr 4a 218/17	
37	Milanów	Dom	Milanów ul. M. Konopnickiej nr 6 218/19	
38	Milanów	Dom	Milanów ul. Wojska Polskiego nr 13 899	
39	Milanów	Dom	Milanów ul. Wojska Polskiego nr 15 898	
40	Milanów	Dom	Milanów ul. Wojska Polskiego nr 35 888	
41	Milanów	Dom	Milanów ul. Wojska Polskiego nr 39 886	
42	Milanów	Dom	Milanów ul. Wojska Polskiego nr 42 851	
43	Kopina	Park dworski	Kopina 122	A/499
44	Kopina	Dwór	Kopina 122	A/499
45	Kopina	Piwnica dworska	Kopina 122	A/499
46	Kostry	Spichlerz	Kostry nr 14 151	
47	Okalew	Cmentarz wojenny	Okalew, Poza wsią 128	A/1348
48	Okalew	Krzyż przydrożny	Okalew, obok domu nr 15 93	

49	Okalew	Miejsce Pamięci Narodowej	Okalew 33 156	
50	Radcze	Kościół rzym.-kat. pw. św. Mikołaja	Radcze nr 30 407	A/1394
51	Radcze	Cmentarz unicki	Radcze	A/1393
52	Radcze	Wiatrak	Radcze, poza wsią 544, 546	
53	Radcze	Kapliczka przydrożna	Radcze Obok nr 117 650	
54	Radcze	Krzyż przydrożny	Radcze, poza wsią 250	
55	Radcze	Dom	Radcze nr 20 399	
56	Radcze	Dom	Radcze nr 28 406	
57	Radcze	Dom	Radcze nr 35 426	
58	Radcze	Dom	Radcze nr 50 153	
59	Radcze	Dom	Radcze nr 75 165	
60	Radcze	Dom	Radcze nr 111 44247	
61	Rudno	Kościół rzym.-kat. pw. Przemienienia Pańskiego	Rudno nr 127a 1429	A/109
62	Rudno	Ogrodzenie cmentarza przykościelnego	Rudno nr 127a 1429	
63	Rudno	Dzwonnica przy kościele paraf.	Rudno nr 127 a 1429	A/109
64	Rudno	Plebania	Rudno nr 127 a 1430	
65	Rudno	Cmentarz rzym. -kat	Rudno 1523	
66	Rudno	Kaplica cmentarna	Rudno 1523	
67	Rudno	Cmentarz epidemiczny (unicki)	Rudno 1361	A/1374
68	Rudno	Krzyż przydrożny	Rudno obok nr 80 1511	
69	Rudno	Dom Strażaka	Rudno nr 128b 1313/3	
70	Rudno	Dom	Rudno nr 12 2260/1	
71	Rudno	Spichlerz	Rudno nr 24 2244	
72	Rudno	Dom	Rudno nr 77 1359	

73	Rudno	Spichlerz	Rudno nr 87 1502	
74	Rudno	Dom	Rudno nr 105 1335	
75	Rudno	Dom	Rudno nr 143 1418/1	
76	Rudno	Dawna poczta	Rudno nr 170 a 1276/2	
77	Rudno	Dom	Rudno nr 180 513/1	
78	Rudzieniec	Dawna szkoła	Rudzieniec nr 0 350/1	
79	Rudzieniec	Pozostałości parku	Rudzieniec 349	
80	Rudzieniec	Spichlerz	Rudzieniec 196/2	
81	Rudzieniec	Obora	Rudzieniec 368	

WYKAZ ZABYTKÓW ARCHEOLOGICZNYCH Z TERENU GMINY MILANÓW UJĘTYCH
W GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW

	Miejscowość	Obiekt	Czas powstania	Obszar AZP	Nr stanowiska
1	Cichostów	śląd osadnictwa	wczesne średniowiecze	68-84	8
2	Czeberaki	śląd osadnictwa	starożytność	68-85	24
3	Czeberaki	śląd osadnictwa	epoka żelaza	68-85	25
4	Czeberaki	śląd osadnictwa	epoka kamienia, epoka żelaza	68-85	26
5	Czeberaki	śląd osadnictwa	epoka żelaza	68-85	27
6	Czeberaki	śląd osadnictwa	okres nowożytny	68-85	28
7	Czeberaki	śląd osadnictwa	epoka kamienia, epoka brązu, epoka żelaza	68-85	30
8	Czeberaki	śląd osadnictwa	wczesne średniowiecze	68-85	31
9	Czeberaki	śląd osadnictwa	epoka kamienia, epoka żelaza	68-85	32

10	Czeberaki	śląd osadnictwa	okres nowożytny	68-85	33
	Czeberaki	śląd osadnictwa	epoka żelaza, wczesne średniowiecze	68-85	34
11	Czeberaki	śląd osadnictwa	epoka żelaza	68-85	35
12	Czeberaki	śląd osadnictwa	mezolit	68-85	36
13	Kopina	śląd osadnictwa	neolit, wczesne średniowiecze	67-84	12
14	Kopina	śląd osadnictwa, osada	neolit, epoka brązu, starożytność, średniowiecze	67-84	13
15	Kopina	śląd osadnictwa	wczesne średniowiecze	67-84	14
16	Kopina	śląd osadnictwa	okres nowożytny	67-84	15
17	Kostry	cmentarzysko?	okres nowożytny	68-84	2
18	Kostry	śląd osadnictwa	mezolit, późne średniowiecze	68-85	38
19	Kostry	śląd osadnictwa	epoka kamienia, epoka żelaza	68-85	39
20	Kostry	śląd osadnictwa	starożytność, wczesne średniowiecze	68-85	40
21	Milanów	śląd osadnictwa	epoka kamienia, epoka żelaza	68-84	6
22	Milanów	śląd osadnictwa	epoka kamienia, epoka żelaza	68-84	7
23	Milanów	śląd osadnictwa	epoka kamienia, epoka żelaza	67-84	31
24	Milanów	śląd osadnictwa	okres nowożytny	67-84	32
25	Pieńki	cmentarzysko	neolit – kultura amfor kulistych	68-83	1
26	Radcze	śląd osadnictwa	neolit	67-85	10
27	Radcze	śląd osadnictwa	wczesna epoka brązu	67-85	11
28	Radcze	śląd osadnictwa	neolit	67-85	12
29	Radcze	osada	neolit	67-85	13
30	Radcze	osada	neolit	67-85	14
31	Radcze	śląd osadnictwa	wczesna epoka brązu	67-85	25

32	Radcze	osada	wczesna epoka brązu	67-85	26
33	Radcze	śląd osadnictwa	neolit	67-85	27
34	Radcze	śląd osadnictwa	neolit	67-85	28
35	Radcze	śląd osadnictwa	wczesna epoka brązu	67-85	37
36	Radcze	śląd osadnictwa	wczesna epoka brązu	67-85	56
37	Radcze	śląd osadnictwa	epoka kamienia	66-85	85
38	Radcze	śląd osadnictwa	epoka kamienia	66-85	86
39	Radcze	śląd osadnictwa	epoka kamienia, epoka żelaza, neolit	66-85	87
40	Radcze	śląd osadnictwa	neolit – kultura pucharów lejkowatych	66-85	88
41	Radcze	śląd osadnictwa	wczesne średniowiecze	66-85	90
42	Radcze	śląd osadnictwa	wczesne średniowiecze	66-85	89
43	Radcze	śląd osadnictwa	wczesne średniowiecze	66-85	91
44	Radcze	śląd osadnictwa	epoka kamienia	66-85	92
45	Radcze	śląd osadnictwa	epoka kamienia	66-85	93
46	Radcze	śląd osadnictwa	epoka kamienia, wczesna epoka brązu	66-85	94
47	Radcze	śląd osadnictwa	epoka żelaza, okres nowożytny	66-85	95
48	Radcze	śląd osadnictwa	epoka kamienia	66-85	96
49	Radcze	śląd osadnictwa	epoka brązu, epoka żelaza	66-85	97
50	Radcze	śląd osadnictwa	neolit – kultura pucharów lejkowatych	66-85	98
51	Radcze	śląd osadnictwa	wczesna epoka brązu, epoka żelaza	66-85	99
52	Radcze	śląd osadnictwa	epoka kamienia	66-85	100
53	Radcze	śląd osadnictwa	epoka kamienia, epoka brązu, kultura łużycka	66-85	101
54	Radcze	śląd osadnictwa	epoka kamienia	66-85	102
55	Radcze	śląd osadnictwa	epoka kamienia, epoka żelaza	66-85	103

56	Rudno	grób	neolit	67-85	2
57	Rudno	grób	neolit	67-85	1
58	Rudno	osada	wczesna epoka brązu	67-85	4
59	Rudno	osada	neolit	67-85	6
60	Rudno	osada	neolit	67-85	59
61	Rudno	osada	wczesna epoka brązu	67-85	60
62	Rudno	śląd osadnictwa	epoka kamienia	66-85	8
63	Rudno	śląd osadnictwa	epoka brązu	66-85	10
64	Rudno	śląd osadnictwa	paleolit schyłkowy	66-85	13
65	Rudno	śląd osadnictwa	wczesne średniowiecze	66-85	41
66	Rudno	śląd osadnictwa	neolit	66-85	42
67	Rudno	śląd osadnictwa	wczesne średniowiecze	66-85	43
68	Rudno	śląd osadnictwa	epoka kamienia	66-85	44
69	Rudno	śląd osadnictwa	późne średniowiecze	66-85	45
70	Rudno	śląd osadnictwa	wczesne średniowiecze	66-85	46
71	Rudno	śląd osadnictwa	mezolit	66-85	47
72	Rudno	wieś historyczna	późne średniowiecze	66-85	48
73	Rudno	śląd osadnictwa	neolit – kultura pucharów lejkwatych	66-85	50
74	Rudno	śląd osadnictwa	wczesna epoka brązu	66-85	51
75	Rudno	śląd osadnictwa	neolit	66-85	52
76	Rudno	śląd osadnictwa	epoka brązu	66-85	53
77	Rudno	śląd osadnictwa, osada	epoka kamienia, epoka żelaza	66-85	105
78	Rudzieniec	śląd osadnictwa	wczesna epoka brązu	67-85	30
79	Rudzieniec	śląd osadnictwa	wczesne średniowiecze	67-85	31
80	Rudzieniec	śląd osadnictwa	wczesna epoka brązu	67-85	34
81	Rudzieniec	śląd osadnictwa	wczesna epoka brązu	67-85	36
82	Rudzieniec	osada	mezolit	67-85	67
83	Rudzieniec	osada	wczesna epoka brązu	67-85	68

84	Rudzieniec	osada	mezolit, neolit	67-85	69
85	Rudzieniec	śląd osadnictwa	wczesna epoka brązu	67-85	74
86	Rudzieniec	osada	wczesna epoka brązu	67-85	75
87	Rudzieniec	osada	wczesna epoka brązu	67-85	76
88	Rudzieniec	osada	wczesna epoka brązu	67-85	78
89	Rudzieniec	osada	neolit	67-85	79
90	Zieleniec Kolonia	śląd osadnictwa	epoka kamienia, epoka żelaza	67-84	30
91	Zabłocie Kolonia	śląd osadnictwa	wczesne średniowiecze	67-84	25
92	Zabłocie Kolonia	śląd osadnictwa	okres nowożytny	67-84	26
93	Zabłocie Kolonia	śląd osadnictwa	starożytność	67-84	27
94	Zabłocie Kolonia	śląd osadnictwa	epoka kamienia	67-84	28
95	Zabłocie Kolonia	śląd osadnictwa	epoka kamienia, Średniowiecze	67-84	29

ZABYTKI O NAJWYŻSZYM ZNACZENIU DLA GMINY

Dwór w założeniu dworsko - ogrodowym w Milanowie

Oficyna w założeniu dworsko - ogrodowym w Milanowie

Stajnia w założeniu dworsko - ogrodowym w Milanowie

Kościół paraf. pw. Przemienienia Pańskiego i św. Andrzeja Boboli w Rudnie

Kościół parafialny pw. Niepokalanego Poczęcia NMP w Milanowie

Opracowanie: Agnieszka Sokolnicka

Fotografie: Agnieszka Sokolnicka